

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXXI рік видання. № 335, травень, 2022

Калинова сльоза
Олександр Івахненко

*І ружому навчається,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шевчук

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Іван Кідешук, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Михайло Михайлюк,
Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Ідеал гетьмана*
Петра Конашевича-Сагайдачного
у поезії Касіяна Саковича
- ❖ *2022 – рік Григорія Сковороди*
Григорій Сковорода у колі філософів
- ❖ *IN MEMORIAM*
Пішов у засвіти Іван Кідешук
Прощання з Іваном Кідешуком
Ніколи не затихне трель співучого дрозда
- ❖ *Україномовна проза другої половини XX століття*
на території Румунії
- ❖ *Маловідомі в Румунії сторінки української*
фольклористики
З. Рідномовні «аєди»
- ❖ *Дев'ятий том Ольги Кобилянської*
- ❖ *Історичні румунсько-українські інтерференції*
в просторі між Дністром і Карпатами
протягом століть
- ❖ *Іван Непогода. Віршова циклічність*
в обрамленні поетичної графіки
- ❖ *Разом з нашими братами-українцями*
- ❖ *Гутулі (оповідання)*
- ❖ *Справжня дійсність (Поезія)*
- ❖ *Старі спогади (Уривок з роману «Дикий рай»)*
- ❖ *Свято. IV Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *Християнські читання «Гірчичне зерно»*
(Оповіді про основи християнського
віровчення)

Володимир Антофійчук

ІДЕАЛ ГЕТЬМАНА ПЕТРА КОНАШЕВИЧА-САГАЙДАЧНОГО У ПОЕЗІЇ КАСІЯНА САКОВИЧА

400 років тому помер видатний український полководець, політичний і культурно-громадський діяч, гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний.

Під його керівництвом козацьке військо здійснило чимало успішних походів проти Кримського ханства, Османської імперії та Московського царства. Найбільшу славу йому принесла переможна битва проти турків під Хотиним, яка 9 жовтня 1621 р. завершилася підписанням угоди про укладення миру. Хотинська битва мала величезне міжнародне значення. Вона зупинила завойовницькі наміри Османської імперії супроти європейських країн. На жаль, ця перемога виявилася останньою для гетьмана. 10 квітня 1622 р. через поранення під час битви отруєною стрілою він відійшов у засвіти.

Смерть славетного звиязця і народного героя сколихнула все українське суспільство, гірким болем озвалася в серці кожного, хто усвідомлював його значення в обороні рідної землі й православної віри, в розвитку національної культури та освіти.

В останню дорогу спочилого гетьмана провели Провідної неділі 28 квітня 1622 р. До дня сумної події з друкарні Києво-Печерської лаври вийшли «Вірші на жалісний погреб шляхетного рицаря Петра Конашевича-Сагайдачного...» авторства ректора школи Київського Богоявленсько-го братства **Касіяна Саковича**. Під час похорону їх виголосили студенти цього ж навчального закладу.

Вірші Касіяна Саковича, що стали першим художнім твором про ушавленого гетьмана, побудовані відповідно до найкращих традицій української барокової літератури. Вони організують у єдине естетичне ціле епіграму на герб Запорозького козацького війська, передмову, декламації дев'ятнадцяти

студентів, епілог від імені померлого гетьмана та післяслово до читача. Традиційно вірші Касіяна Саковича, які прославляють діяльність гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного, дослідники здебільшого кваліфікують як панегіричні. Однак у них поєднуються різні жанрово-структурні елементи. Тому, на мою думку, у зв'язку з цим більш аргументованим видається визначення авторів дванадцятитомної академічної «Історії української літератури», які аргументують у творі Касіяна Саковича «виразне розрізнення» ляменту та панегірика, «коли в пер-

Микола Малинка. Гетьман Петро Сагайдачний

шому випадку возвеличення усіх чеснот людини, спрямоване на «віддання належного», а в другому – при безсумнівних заслугах існує можливість продовження діяльності, на що покладаються цілком реальні надії та подаються конкретні поради щодо їх здійснення, тут ускладнено. Гетьман помирає, але залишається козацьке військо зі славою і з обов'язком боронити рідну землю, себто примножувати й берегти здобуту славу»¹. А сучасна дослідниця прагне надати «Віршам на жалісний погреб...» ще конкретнішого жанрового визначення: «Це зразок епічної поезії, типовий епіцедій (поема на

смерть), що жанрово поєднується з панегіриком, дидактичною декламацією і медитацією на філософську тему *memento mori*»².

Розпочинається твір Касіяна Саковича геральдичною епіграмою, основу якої складає символічний опис зображення козацького лицаря з шаблею при боці та мушкетом на плечі.

(Продовження на 4 с.)

¹ Історія української літератури: У 12 т. Т. 2: Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). К.: Наук. думка, 2014. С. 229.

² Семенюк Лариса. «Вірші на жалісний погреб... Петра Конашевича-Сагайдачного» Касіяна Саковича крізь призму «козацького бароко». *Українське літературознавство*. 2016. Вип. 81. С. 181.

ІДЕАЛ ГЕТЬМАНА ПЕТРА КОНАШЕВИЧА-САГАЙДАЧНОГО У ПОЕЗІЇ КАСІЯНА САКОВИЧА

(Продовження з 3 с.)

При цьому автор концентрує читацьку увагу на чеснотах воїна-оборонця:

*Вітчизні він готовий завжди послужити
І за її свободу голову зложити.
А треба, то землю він пройде, водою,
До всього має вправність і прудкий до бою.*

Основні ідеї віршів Касіяна Саковича розкриваються у тлумаченнях понять вольності й вітчизни, які незмінно пов'язуються з особою Петра Конашевича-Сагайдачного й послідовно творять ідеал українського гетьмана. У передмові, яка йде за епіграмою, автор славить вірність воїнському обов'язку, завдяки чому здобувається «найважлиша річ поміж усіми» – вольність. Хоч «золотою у світі її називають» (мотив, який у різних варіантах часто розроблявся українською бароковою літературою) і «доступитись до неї всі пильно жадають», але відкривається вона не кожному, а лише тому, хто у війнах виявляє мужність і відвагу. Бо «не грішми, але кров'ю» та вольність здобувається, що не раз демонструвало козацьке військо. Водночас автор віршів ідею «золотої вольності» мислить значно ширше, ніж його попередники. Адже свобода, на його думку, повинна належати не лише шляхетському стану, а й кожному, хто ціною власної крові виборює волю для цілої вітчизни, тобто усьому запорозькому війську, яке «ту вольность здобуло». Тож Касіян Сакович славить українське козацтво – вірних, мужніх і самовідданих захисників рідної землі, бо

*Україна тим військом себе захищає,
Де ж нема запорожців – татарин гуляє...
Для Вітчизни козаки – тверда оборона,
Від татар і від турків надійна заслона.*

Поет величає запорозьких лицарів і як носіїв високих гуманістичних принципів, що виявляється насамперед у визволенні братів-одновірців із бусурманської неволі. Для українських доблесних звиязців найбільша нагорода – дарувати свободу невільникам.

Завершальні рядки передмови служать оригінальним роздумом про важливість непохитної єдності і взаєморозуміння гетьмана та його війська, що й сьогодні сприймається як золоте правило військової справи:

*Не особою гетьман, а військом є славний,
Також гетьманом – військо, і доказ то явний.
Що є гетьман без війська чи військо без нього?
Ні, не важать нічого одне без одного.*

Крім того, наведений висновок становить своєрідний вступ до декламацій дев'ятнадцяти студентів, у яких глибше й усебічніше розкривається образ гетьмана Сагайдачного, а також осмислюються пов'язані з його часом філософські, суспільно-політичні та культурно-освітні проблеми.

У декламаціях студентів розкривається основний об'єкт поетової уваги – постать гетьмана Петра Сагайдачного. Так, у першій із них висловлюється сум з причини того, що «смерть гіркезна» завчасу

забрала непереможного рицаря, слава якого «в багатьох краях процвіла». Для возвеличення героя автор майстерно послуговується влучними міні-характеристиками: праведний гетьман «завжди сильним воїнством мудро керував»; у зовнішній політиці він неухильно дотримувався принципу не йти війною проти християнських країн, а воювати змушений був тільки для того, «щоб свої і людські кривди відвернути». Ця ж думка про справедливі війни, які вів гетьман Сагайдачний, підтверджується і промовою другого студента, а також висловлюється унікальна для тієї епохи філософія сенсу війни, яка зберігає свою актуальність і в наш час:

*За вітчизну-бо краще і голову скласти,
Ніж піддатись ганебно, навколішки впасти,
Тож коли хто не хоче за край умирати,
Той з вітчизною згодом піде погибати.*

Промови тринадцятого і чотирнадцятого студентів надзвичайно важливі з погляду встановлення біографічних відомостей про гетьмана Сагайдачного. Завдяки їм читач довідується про незнані й маловідомі подробиці з життя славетного полководця, зокрема про те, що він народився в Перемишлянському краї, виріс у Підгір'ї, навчався в Острозькій академії, де здобув високу освіту й відправився на Січ. Прилучившись до запорозького козацтва, Сагайдачний досконало оволодів військовим мистецтвом, став гетьманом і прославив себе великими перемогами. Зокрема в одній із них – при здобутті міста Кафи (теперішня Феодосія у Криму) – він, виявляючи особисту мужність і талант полководця, розбив чотирнадцятитисячне турецьке військо і визволив з неволі велику кількість християн.

Військові звитяги Петра Сагайдачного, як стверджує Касіян Сакович, були добре знані в багатьох краях: і в Туреччині, і в Молдові, і в прибалтійській Ліфляндії. У дещо завуальованій формі він згадує також похід знаменитого полководця на Москву:

*І північний буде край також пам'ятати
Довго рицарство його, бо їм дався знати!
Там звитяжство немале він з'являв ідучи,
Городи й міста у них міцні псуючи.*

Воюючи в різних землях, суворий і водночас благочестивий гетьман Сагайдачний незмінно вимагав від своїх підлеглих, щоби християнські святині залишалися непорушними й неушкодженими.

У вісімнадцятій декламації, врахувавши факти із діяльності Сагайдачного, осмисливши його морально-етичні якості, автор узагальнив цілий комплекс чеснот, які кожен «гетьман повинен з'являти»:

*Божу боязнь найперше хай в серці тримає,
Ще й тверезість і чулість, статечність плекає,
Надто чистість, ох, чистість повинен тримати,
А гвалтівників завше суворо карати.
У науці воєнній хай буде учений,
Голод знести уміє і холод студений...
Ще гетьман має в війську чинить справедливо,
Любити доброго, злого карати нещадимо...*

*Тії цноти як кожен гетьман буде мати,
Зможе військом найбільшим тоді керувати.*

Возвеличивши військові доблесті й моральні якості Петра Конашевича-Сагайдачного, Касіян Сакович у виступах четвертого і сімнадцятого студентів пророкує йому невмирущу славу, здобуту мудрим управлінням «запорозьким рицарством», «звитяжством» і героїчною смертю за волю вітчизни:

*Ідеш од нас, гетьмане милий,
Котрий короні був зичливий,
Ти у крові, бо впав у полі,
Життя скінчив по Божій волі,
Вітчизну сміло боронивши,
Своє здоров'я не щадивши.
Вікам потомним слава вічна
Од дій твоїх прийде велична.*

І та слава, як наголошує поет, триватиме, «поки Дністер із Дніпром многорибні плинуть». Великі заслуги гетьмана і в тому, що він постійно дбав про розвиток освіти, науки і культури. Разом з усім запорозьким військом цей доброзичливець записався до Київського братства і на його утримання пожертвував значні кошти.

В інших декламаціях із віршів Касіяна Саковича осмислюються різні філософські питання, які стосуються роздумів про швидкоплинність людського життя, його земних радощів і неминучість смерті. При цьому щедро залучається ілюстративний матеріал з античної історії та житій християнських святих.

Касіян Сакович першим в українській бароковій поезії створив монументальний образ ідеального національного героя, щоби кожен рицар – оборонець вітчизни – навчався у нього хоробрості, стійкості і таланту полководця, вірному служінню рідному народові та його культурі. Водночас «Вірші на жалісний погреб шляхетного рицаря Петра Конашевича-Сагайдачного...» відкрили в національній літературі яскраву сторінку художнього втілення образу великого українця. В наступні культурно-історичні періоди його подвижницької діяльності присвячено повісті «Сагайдачний» (1882) Данила Мордовця та «Ярошенко» (1905) Осипа Маковея, романи «Петро Конашевич Сагайдачний» (1917) Андрія Чайковського та «Людолови» (1934, 1937) Зінаїди Тулуб, в яких постать гетьмана асоціюється із славними ратними подвигами українського народу.

~ ~ ~ ~ ~

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2022 – рік Григорія Сковороди ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Магдалина ЛАСЛО-КУЦЮК

*До 300-річчя від народження
Григорія Сковороди (1722-1794)*

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА У КОЛІ ФІЛОСОФІВ

Про Григорія Сковороду висловлювались на протязі часу найрізноманітніші думки. Нам здається, що така розбіжність поглядів пов'язана з тим, що у спеціальній літературі ще не дійшли згоди в тому, до якої сфери знань належать його праці. Поетом він був безперечно. Російський поет Йосиф Бродський вважає його навіть першим видатним слов'янським поетом. Байки він писав, але його байки мають таку простору мораль, що його тяжко причислити до числа байкарів. Його байки скоріше належать до сфери моральної філософії, як і його листування. Але як визначити його діалоги й трактати? За формою їх можна віднести до традиції платонівських діалогів, але за змістом вони скоріше належать до тієї категорії, яку американський філософ Вільям Джеймс назвав «релігійною психологією». Прекрасний знавець творчості Сковороди Леонід Ушкалов розглядає його праці у контексті українського «барокового богословства». Справді, це був якийсь особливий світ. Коли Західна Європа кипіла у вирі соціальних і політичних проблем, українські книжники, здебільшого випускники Києво-Могилянської колегії (з 1708 року академії), інтенсивно займалися вирішенням богословських питань, актуальність яких визначалась потребою захищатись від наступу католицизму з боку Польщі. Професори академії також писали трактати з поетики, причому на латинській мові, але ці трактати тільки повторювали західноєвропейські поетики, які мали догматичний характер, наводились приклади з цих поетик, жодного місцевого прикладу не давалось. Тематикою своїх праць Сковорода не міг вирватись із цього кола духовної літератури. Він міг тільки інакше підійти до певних питань. Ця відмінність була продиктована його душевною структурою. А питання Сковороди настільки оригінальні, такі персональні, що російський філософ Владімір Ерн у своїй монографії «Григорій Савич. Жизнь и учение», опублікованій у 1912 році, відмовився признати належність його праць до поля богословства, і твердив, що теологія – це чиста оболонка його праць, що насправді це чисто світський письменник. Таке

враження справляє і дуже сильний відбиток у його праці психічної структури автора. Але це все-таки Бог і світ, місце людини у світі та космологія, бачені під впливом певної традиції та крізь певний темперамент. Через брак системності аж ніяк не можемо назвати його чистим філософом, бо ж він, як тип етико-інтуїтивного екстраверта зі сильно дедуктивним та образним мисленням, думає переважно не судженнями й умовиводами, а алегоріями й символами. Його своєрідність полягає не в блискучому нанизуванні думок, як, наприклад, у Спінози, а у своєрідному підході до Біблії, яку він вважає символічним ключем до космосу. На відміну від своїх сучасників, французьких мислителів XVIII ст., він не намагається розбивати основи віри й Церкви, а, навпаки, він намагається принести все це ближче до розуміння індивідуума через несподівані асоціації, які приводять до протилежних уявлень частіше, ніж це стається в догматичній теології.

Ось, наприклад, змія. У Книзі Буття це ворог Бога. Джон Мілтон у поемі «Втрачений рай», яка ґрунтується на положеннях теології, трактує змію як Сатану. А в латиномовному вірші Сковороди «Про таємну вечерю або про вічність» змія – цілком позитивний персонаж. Відчуваючи, що повнота знань йому недоступна, автор звертається до змії, яка є образом вічності, щоб вона відкрила йому цю вічність. Це вже не християнська теологія, а філософія гностиків. У трактаті «Жена Лотова» він показує дух і матерію в такій яскравій протилежності, що доходить до цілковитого заперечення християнського ритуалу, в якому матеріальний світ ще бере помітну участь. Це було логічним наслідком всієї еволюції його мислення, починаючи від твору «Наркіс», в якому, всупереч античній легенді, не можна любити тіло, а тільки дух. Здавалось би, що все це – чисто теологічна проблематика, і висновки Сковороди цілком вкладаються в проблематику давньої української літератури. І все ж енергія його образного мислення виводить Сковороду поза чисте богословство. Однак передамо слово Леоніду Махновцю, біографу Сковороди: «У творі «Потом змі-

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2022 – рік Григорія Сковороди ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

їн» вивершено філософську концепцію Сковорода про дві «натури» світу – матеріальну і духовну, або «матерію» і «форму», причому активним, рушійним началом Сковорода вважав «форму», ідею, мисль, повторюючи твердження ідеаліста Платона, що матеріальна природа, світ – це лише «переходящая тень ідей».

У Платона така концепція пов'язана з його вірою у переселення душ. Людина пам'ятає свій досвід з тої пори, коли вона мала нагоду безпосередньо оглядати світ чистих ідей. Саме поняття активної по відношенню до матерії «форми» належить Арістотелю. Поруч з протиставленням матеріального й духовного, яке Сковорода уподібнює до дерева і його тіні, він розрізняв також і «макрокосмос», і «мікрокосмос». Ці поняття зустрічаються вже в античних філософів, але вони були підхоплені так званою «філософією природи» хві ст., зокрема у Парацельса, знаменитого лікаря й мислителя. Парацельс уподібнював світ до людського організму у великому масштабі, а людину саму вважав світом у маленьких масштабах. Рухи світу в маленькому світі людини відповідають руху світу у великому, точно копіюючи їх. У творі Сковорода «Наркіс. Розмова про те: пізнай себе» читаємо такий діалог:

«Друг: Я ж казав, що ти лише хвіст свій бачиш, а голови не знаєш. А чи можна пізнати людину з однієї її п'яти?.. Тож хіба можеш сказати, що знаєш самого себе? Ти самого себе згубив. Нема в тебе ані вух, ані ніздрів, ні очей, ні цілого тебе, окрім лише самої тіні. Лука: Пощо звеш мене тінню? Друг: Тому що ти загубив єства свого суть, а в тілі своєму спостерігаєш п'яту чи хвіст, проминаючи свою точність, і загубив свою основу» (Том I, ст. 156).

І далі:

«Лука: Нехай. Я в цілій піднебесній не бачу нічого іншого окрім видимості, чи, як ти сказав, плотності чи плоти.

Друг: Через те ти невірний язичник та ідолопоклонник.

Лука: Як це ідолопоклонник, коли вірую в єдиного Бога?

Друг: Як же віруєш, коли окрім видимості нічого не бачиш? Адже віра порожню видимість зневажає, а опирається на тому, що в пустім головою, силою є, й основою, та ніколи не гине» (Там же).

Таким чином, Сковорода пристосовує положення античної ідеалістичної філософії до положення християнської теології та користується при цьому

ілюстративним матеріалом, розробленим в добу європейського бароко.

Те, що Сковорода не зупинився на вченнях античності, а був ознайомлений також із філософією нового часу, впливає з його зв'язків з монадологією. Сковорода бачить людину не як пустий механізм, як це вважали філософи матеріалісти XVIII ст., а розглядає людство як комплекс самостійних монад, в яких духовна сила є рушійною. Вищенаведена цитата не залишає в цьому жодного сумніву.

Михайло Чорний. *Школа Сковорода*

Починаючи від Олександри Єфіменко, харківської професорки, яка наприкінці XIX ст. безпідставно намагалась наблизити Сковороду до Спінози, хоч ні в їхніх концепціях, ні в методології нічого спільного немає, робились неодноразові спроби порівнювати Сковороду зі Спінозою (наприклад, див. у Анастасії Ніжинець). Насправді наближення доречне саме з Лейбніцом (1646-1716). Щоправда, Лейбніца Сковорода не згадує, він міг знати його праці через інших філософів, наприклад, через Християна Вольфа, але подібність концепції про людину як мікрокосмос надто очевидна. Про таку подібність згадував добрий знайомий Сковорода, засновник Харківського університету Василь Каразін: «Ми під чубом та в українській свитині мали свого Піфагора, Орігена та Лейбніца».

Окрім макрокосмосу і мікрокосмосу, Сковорода виділяє третій світ, світ символів. Він представлений Біблією і має свою внутрішню і зовнішню натуру, як і два попередні світи. Зовнішня натура Біблії – це її анекдотична частина, дослівне розуміння сказаного в ній, внутрішнє – це закладування в ній світобудови.

(Продовження на 8 с.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2022 – рік Григорія Сковороди ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА У КОЛІ ФІЛОСОФІВ

(Продовження з 7 с.)

Символічне тлумачення Біблії, зокрема Старого Завіту, Сковорода запозичив у свого улюбленого єврейського мислителя, Філона Александрійського. Певною мірою, але далеко не так широко, як у Філона, таке символічне тлумачення знаходило в іншого автора з Александрії, Климента, який був християнином. Його ім'я зустрічається у списку улюблених авторів Сковорода, який подає його учень Михайло Ковалинський. Інший християнський автор, який знаходиться в цьому списку, (том 2, стор. 293) є Максим Ісповідник, який був одним з найвідоміших представників символічного або аналогічного читання Біблії. Максим Ісповідник (580-662), християнський філософ неоплатонік, вважав, що природа створена Богом, який розкрив себе в Біблії.

Вивчаючи тему «Сковорода в колі філософів», дослідники зробили паралелі здебільшого з авторами, яких Сковорода не знав. Дмитро Чижевський докладно вивчив паралелізми з німецькими містичними такими, як Яков Беме й Ангелус Силезіум. Однак, здається, ніхто ще не порівнював Сковорода з видатним мислителем XVII ст. Блезом Паскалем, з яким за душевною структурою і проблематикою Сковорода мав багато спільного. Паскаль також був релігійним мислителем, який, як і Сковорода, розчарувався в точних науках (згадаймо неодноразове відкинення Сковородою зацікавлення «Коперніковими сферами», заклик заглянути у сердечні печери). Прочитуймо в перекладі характеристику Паскаля зі словника С. Аверинцева «Софія-Логос»: «Місце Паскаля в історії філософії визначається тим, що це був перший мислитель, який, перейшовши через досвід механічного раціоналізму XVII ст. з усією гостротою поставив питання про границі «науковості», вказуючи при цьому на «доводи серця», відмінні від

доводів розуму, випередив таким чином наступну ірраціональну тенденцію в філософії... Виводячи основні ідеї християнства з традиційного синтезу з космологією і метафізикою арістотелівського і неоплатонічного типу, Паскаль відмовляється будувати штучно гармонізований теологічний образ світу». Паскаль послідовно згадує про непостійність природи людини, а головне про її сум. Згадаймо «скуку» як головний мотив віршів Сковорода. Всупереч геометричним методам типу філософії Спінози, у Паскаля знаходимо, як пізніше й у Сковорода, діалектичний спосіб мислення. Як і Паскаль, Сковорода не міг знайти задоволення у світі і тікав від людей. Але будучи, як і Сковорода, типом «Гамлета», він і в самотності не знаходив задоволення. Сковорода твердив, що «істина безначальна». Тому він не вважав, що новіше є обов'язково кращим, тягнувся до давніх авторів. А ось що пише Паскаль: «Ми завжди визнаємо велич давнини. І все ж справді, якщо її розкрили недавно, ми повинні дати перевагу протилежній думці стародавніх мислителів. Тому що істина завжди давніша, ніж античність. Істина, хоч її не пізнавали, існувала уже тоді, коли формувались неправильні думки. Ми розуміли б зовсім неправильно суть істини, якби думали, що вона почала існувати лишень тоді, коли люди її розкрили». Нарешті, в обох однакове розуміння ролі самолюбства і традиції у виборі професії та переконання про те, що праця повинна бути «сродною», відповідною до природи даної людини. В обох спільна оцінка людей за внутрішньою цінністю, а не за суспільним становищем.

Наведені паралелізми показують, що обох мислителів можна визначити як представників моральної філософії, бо ж «серце людини» для них важливіше, ніж всі проблеми космології.

Російські окупанти руйнують культурну спадщину України

У ніч проти 7 травня на Харківщині прямим влучанням російської ракети був знищений Національний музей Григорія Сковорода у с. Сковородинівка, що на Харківщині. На щастя, колекція не постраждала, її було переміщено раніше задля уникнення пошкодження культурної спадщини від дій ворога. Але приміщення було знищене повністю – це був маєток XVIII століття, у якому останні роки свого життя працював та біля якого був похований Григорій Сковорода.

IN MEMORIAM • IN MEMORIAM • IN MEMORIAM • IN MEMORIAM

Іван РЕБОШАПКА

Пішов у засвіти Іван Кідещук

Український народ, особливо на Буковині, здавна сповідував думку, що добрих людей Бог іноді навіть передчасно бере до себе. До добрих людей вповні належав й Іван Кідещук, який, окрім своєї безмежної доброти, був і глибоко віруючою людиною.

Поняття про доброту вміщає в собі безліч її виявів у повсякденній діяльності й поступках людини. Перш за все, доброта виявляється у міжлюдських відносинах. Відколи спізнався з Іваном Кідещуком, а відтоді минуло багато часу, я не замітив жодного вияву несправедливого його ставлення до однокровних, а про якусь-то злобу ні не можна говорити. Навпаки, Іван Кідещук завжди по-справедливому оцінював працю й здобутки побратимів, а його мова про знайомих, друзів та співробітників завжди була сповнена радісними, веселими, сердечними відтінками.

Людська доброта Івана Кідещука наочно виявлялася у всіх його діях. Позналились ми давно, у момент, коли заініціювалося проведення республіканських олімпіад з української мови у Радівцях. Головою комісії першого випуску олімпіади був я, і Кідещукові сподобались дані мною конкурентам теми для письмових робіт, виконання яких потребувало творчого підходу. Незабутньою, щонайменше для мене, залишилася республіканська олімпіада з української мови, яка відбулася в Сігеті. Тоді своєрідною нагородою стало фінансове сприяння СУР (затверджене головою СУР Степаном Ткачуком за підписом тодішнього генерального секретаря СУР Корнелія Реґуша), завдяки якому була здійснена «закордонна» екскурсія-обмін досвідом всіх учасників олімпіади та сігетських викладачів української мови у два села поза Тисою, в Україну, в одне українське (Середнє Водяне) і в одне румунське. Там ми разом з Іваном Кідещуком та зі сігетськими викладачами ознайомилися із навчальною системою України, провели цікавий обмін досвідом між фахівцями румунськомовного викладання на Закарпатті та викладання української мови у румунських школах Румунії, особливо на Південній Буковині. Цікавий обмін відбувся, особливо враженнями, між нашими й українськими учнями, які дуже весело провели вечір співами й танцями, розмовляючи – наші, українці Румунії, з учнями-румунками із Закарпаття – румунською мовою.

Як нащадок негостинської працюючої, чесної сім'ї (народж. 28 червня 1945 р.), Іван Кідещук став зразковим втіленням проverbs'яльного буковинського трударя, виявившись у всьому справжнім роботою у всіх сферах діяльності. Закінчивши у 1966 р. факультет румунської мови Сучавського педінституту, він спочатку працював у Домі культури імені Чіпріана Порумбеску м. Сучави, з 1968 р. викладав румунську мову в селі Балківці. У 1970 р. став директором Негостинської восьмирічки, викладаючи аж до виходу на пенсію (2010 р.) румунську та українську мови. Між 1980-1990 рр. склав II-й та I-й ступені викладача української мови. Ініціював національний проєкт «Школа – міжкультурний центр» і видав двомовний українсько-румунський збірник «Міжкультурний діалог» (Тіпо Молдова, Ясси, 2008).

З Іваном Кідещуком-викладачем української мови я часто спілкувався, обмінювався думками та сугестіями, при перегляді, наприклад, шкільної програми (тоді в румунському Міносвіті не було інспектора-спеціаліста з української мови, а був лише формальний завідувач цієї справою, усі програми за наказом складав я). Корисною співпрацею з Кідещуком став перегляд складеної мною Програми для викладання нововведеного предмета – Українські народні та культурні традиції.

Як людина, яка щиро дбає про все рідне, Іван Кідещук задумувався над покращенням підручників з української мови.

(Продовження на 10 с.)

IN MEMORIAM • IN MEMORIAM • IN MEMORIAM • IN MEMORIAM

Пішов у засвіти Іван Кідещук

(Продовження з 9 с.)

Існував тоді, наприклад, складений К. Драпакою й не раз ревізований мною *Підручник з української мови й літератури для IX-го класу ліцею*. Уважаючи його заважким для учнів, що навчалися вже в інших умовах, Іван Кідещук склав для IX-го класу цікавий посібник («Українська мова – 9 клас», Бухарест, 2013, виданий за кошти СУР), який подавав учням навчальні об'єкти в доступних формах. Цей посібник, на жаль, не зазнав відповідного розголосу і сприйняття у шкільній практиці.

З любові до рідної культури Іван Кідещук організовував у рідному селі фестивалі української пісні, готував гуртки українських колядок, організовував ювілейні симпозиуми Тараса Шевченка та Сильвестра Яричевського в Негостині та Сереті, організовував у рідному селі зустрічі з письменниками.

Дебютував у г. «Новий вік», дописував до повітових румунських газет і журналів.

У 1990 році дебютував у рідномовній літературній критиці, друкував статті про українських письменників Румунії Ю. Павліша, П. Романюка, В. Кліма, І. Кожокаря, В. Цаповця, Д. Коренюка, про материкових письменників Т. Шевченка, Ольгу Кобилянську, І. Огієнка, С. Воробкевича і багатьох інших, писав про Ліну Костенко, І. Драча, Б. Олійника, В. Колодія й ін., про українськомовних літературознавців Румунії М. Михайлюка, Магдалину Ласло-Куцюк, І. Ребошапу й ін., про материкових В. Антофійчука, В. Довгого, А. Матвійчука й ін., про румунських письменників М. Емінеску, М. Садов'яну, Т. Келаріу й інших.

Багатий доробок невомногого Івана Кідещука конкретизувався, по-перше, численними різноматичними статтями та рецензіями, друкованими в «Нашому голосі» та в інших сурівських публікацій, а то й у румунських у Сучаві. Його доробок, по-друге, становлять різноматичні книги, які, в основному, «покривають» філологічний простір галузевих зацікавлень/занять: а) викладацьку – книгами: «Українська мова – IX клас» (Бухарест, 2013); «Dialog intercultural – Міжкультурний діалог». Учнівський збірник (Ясси, 2008); б) фольклористичну: у співпраці з нині покійним українським етнологом-музикознавцем Кузьмою Смалем появились праці «Пісенні скарби Негостини» (Чернівці, 2006), «Буковина, рідний краю» (Чернівці, 2009), «Немає краю тихому Дунаю»

(Бухарест, 2015), «Співай, моя Буковино» (Бухарест, 2010); в) літературознавчі монографії: «Клич висот – проза, критика і публіцистика» (Чернівці, 2011); «Літературно-культурні орієнтири – есеї, критика, рецензії, репортажі» (Бухарест, 2011); «Vladimir Streinu – teoretician literar. Opera omnia», Colectia Dicționar, micromonografie (Iași, TipoMoldova, pp.145); «Sub semnul iubirii» (Argument, postfață «Apostolul cuvântului ucrainean din România» (Ed. RCR Editorial, Buc.); «Царівна – Pințesa», переклад на румунську мову драми Василя Довгого (Чернівці, Букрек, 2013).

Від певного часу й до самого його спочинку особливу любов і глибоку пошану покійник проявляв до Тараса Шевченка. Так, у співпраці з Андрієм Плішкою (Україна), 2014 р. в Сучаві, до 200-ліття народження українського генія появилось видання «Тарас Шевченко в піснях», яке вміщає народні та авторські пісні про Шевченка (материкові та з Румунії), у 2015 р. появилась книга Івана Кідещука «Наш Шевченко» (Чернівці, 2015 р.), яка вміщає наукові статті автора, рецензії та репортажі, усе це разом збагачуючи румунську шевченкіану. Почергово друковані в «Нашому голосі» розмисли про два визначальні види шевченківської творчості, пройшовши журнальне «шліфування», «влились» у примітний доробок/книгу «Молитви і псалми Тараса Шевченка» (Вид-во RCR Editorial, Бухарест, 2020), з передмовою («Кілька думок про шевченкіану Івана Кідещука») професора ЧНУ Володимира Антофійчука. Останній, на превеликий жаль, душевний проект, як зізнався покійник в останньому до мене листі, мав «воплотити» інші його розмисли про невичерпність творчості таких творів Шевченка, як (подаю тільки один приклад) «Поема-фантазія «У Бога за дверима лежала сокира» як символ волі й молитви благання за дерево життя або «вольності й братолубія» («Наш голос» № 333, 2022 р.), але Всевишній забрав Івана Кідещука як добру людину до себе, не сприяючи йому як порядному буковинському газді/господареві вивести в люди й останню улюблену його «дитину».

Плодотворна праця Івана Кідещука не могла бути належно невідзначеною/неоціненою: його було прийнято в Українську спілку письменників Західного регіону (Львів, 2012), удостоєно преміями Ольги Кобилянської (2014) та Івана Бажанського (2015), ювілейною відзнакою у Каневі «200 років з дня народження Т. Г. Шевченка».

Спокійного Тобі, наш побратиме, спочинку в за-світах, де немає... ні тілесних болів, ні земних турбот.

IN MEMORIAM • IN MEMORIAM • IN MEMORIAM • IN MEMORIAM

Володимир АНТОФІЙЧУК

ПРОЩАННЯ З ІВАНОМ КІДЕЩУКОМ

Ще вчора 3 травня ми з ним двічі спілкувалися по телефону, переймаючись новим виданням «Кобзаря» румунською мовою, що його здійснив незабутній Іван Козмей. Але у хриплого голосі мого співбесідника, що раз у раз переривався натужним диханням, прочувалося тихе і спокійне прощання. Проте не вірилося навіть тоді, коли він кількаразово переказував вітання своїм чернівецьким приятелям, коли замість звичного «до зустрічі!» втретє повторював: «Боже, дай мир і спокій Україні... Боже, дай сили Україні вистояти!».

А вранці страшне повідомлення ошпарило душу і тяжко вдарило під самісіньке серце... Такі неочікувані звістки завжди нестерпно болючі й невігійні. Надто ж, коли йдеться про кончину дорогої людини.

Майже двадцять літ Іван Кідещук був моїм близьким другом, безкорисливим радником, надійною опорою у складних життєвих ситуаціях. Таким же від народження шляхетним, чесним, по-християнськи сумлінним і відкритим він був для всіх: своїх односельчан, колег по роботі чи й просто малознайомих людей. Таким же він назавше залишиться у пам'яті тих, хто його знав.

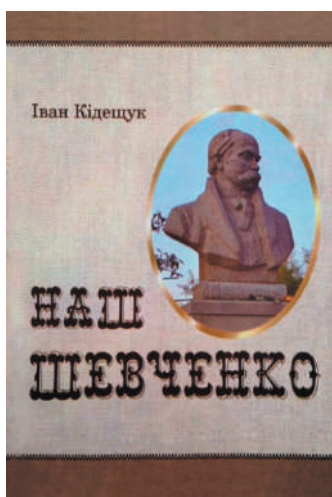
Іван Кідещук належав до унікальних особистостей. У ньому органічно поєднувалося кілька талантів. Найперше він був справжньою людиною, рідкісною для нашого прагматичного часу, бо жив за законами Божих істин, дбав більше про інших, ніж про себе самого. Його моральні якості виплекані на основі народної моралі, увібрані дитячою душею з кришталево чистого родинного джерела і сільського побуту. Мабуть, саме тому він так пристрасно любив землю і працю на ній, вивчав народнописенні традиції й кількома виданими збірниками передав їх наступним поколінням.

Можна сказати, що й праця педагога стала органічною потребою душі Івана Кідещука. Їй він віддав 42 роки свого життя, виплекавши не одне покоління учнів, вивівши їх на високі життєві орбіти, дав розгін їхнім особистим долям, доклав зусиль, аби сповна реалізувалися їхні здібності й таланти. Свій багатий педагогічний досвід він прагнув узагальнити в численних статтях, а особливо в навчальному посібнику «Українська мова» (2013), в якому поєдналися сучасні методичні підходи до проблеми викладання предмета, глибока ерудиція автора й тонке знання ним психології вихованців.

Педагогічна праця дала йому чимало цікавого матеріалу і для літературної творчості. Естетичні принципи письменника Івана Кідещука ґрунтувалися на спадщині просвітництва і християнського гуманізму. Як засвідчує книжка прози, літературної критики і публіцистики «Клич висот» (Чернівці, 2011), його літературні смаки багато в чому вироблялися під впливом творчості українських класиків: Івана Котляревського, Григорія Квітки-Основ'яненка, Миколи Гоголя, Тараса Шевченка, Івана Франка, Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника, Лесі Українки, Павла Тичини, Володимира Сосюри, Остапа Вишні та ін. Письменник вірив у добрі начала людини, у відновлення й збереження кращих її якостей, даних кожному з появою на світ.

Літературно-критичний і літературознавчий напрямки – ще один вияв творчої діяльності Івана Кідещука, почасти підсумований у його книжці «Літературно-культурні орієнтири» (Бухарест, 2015). Тут простежується виняткова увага до творчості національних класиків та українських авторів Румунії, прагнення залучити багатий фактичний матеріал до аналізу аналогічних явищ із світового письменства.

В орбіті наукових пошуків Івана Кідещука завжди перебувала творчість Тараса Шевченка. Книги «Наш Шевченко» (Чернівці, 2015) та «Молитви і псалми Тараса Шевченка» – красномовне цьому підтвер-

дження. Людина глибоких релігійних переконань, Іван Кідещук відкривав у головній книзі геніального поета передусім «силу істинного діалогу між небом і землею, між людиною і Богом».

(Продовження на 12 с.)

IN MEMORIAM • IN MEMORIAM • IN MEMORIAM • IN MEMORIAM

ПРОЩАННЯ З ІВАНОМ КІДЕЩУКОМ

(Продовження з 11 с.)

Бо й справді весь Шевченків «Кобзар» перегукується із Божими істинами, за ними виразно простежується поетова думка чи поведінка його персонажів. Але найбільше вражає його мистецька форма – щира й відкрита розмова з Абсолютом. Основний зміст книжок дослідника-шевченкознавця спрямовано на вияв своєрідності функціонування молитов і псалмів у творчості поета, що переконливо пов'язується з особливостями його світогляду, який сформувався на культурно-національних традиціях українського народу, його звичаєво-обрядових дійствах, віруваннях і релігійних відчуттях. Очевидно,

що й свою життєву позицію Іван Кідещук вивіряв за Шевченковим Словом. Тому в найзагальніших образах осягаючи сподіяне ним, доречно підсумувати рядком поетового вірша «Доля»:

*Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою.*

Глибоко сумуємо, схилиємо у скорботі голови, висловлюємо щирі співчуття рідним і близьким покійного. Подбаймо, щоби наші почуття, пережиті у дні прощання з Іваном Кідещук, лягли на папір і стали йому гідним пам'ятником. Бо людина живе доти, поки про неї пам'ятають, поки про неї та її праведні діла існує інформація...

Прощай, дорогий Друже, воістину великий, щирий і незабутній! Хай рідна буковинська земля дасть Тобі свої лагідні обійми для вічного спочинку!

Анна ТРАЙСТА-РУШЬ

Ніколи не затихне трель співучого дрозда

Кілька днів тому в якомусь зеленому скверику, що виріс за два кроки від високого столичного житлового будинку, співав чорний дрозд із жовтим дзьобом. Його вечірня чарівна пісня звучала так мило, що просто зачарувала мене і всіх перехожих, що гуляли алеями. Коли замовкала на хвилину, звідкілясь, із гущі крон, відгукувалась інша птиця з таким же голосом і тембром, мов солісти оперного театру.

Повернувшись додому, я відшукала в Ютубі чарівну трель цієї незвичайної скромної пташки із золотим дзьобом і чарівним голосом та прослухала її. Там була ще й примітка, що спів дрозда й солов'я не тільки причаровують серця людей, але й виликовують їх різні недуги, як: стрес, депресія, тахікардія, неспокій, сум і різні тяготи й невдяки, – це так звана орнітотерапія.

Не думаючи довго, я вирішила вислати цей ролик і моїм близьким знайомим, котрі радіють дрібним речам й оцінюють дари природи, щоб і вони помилувались треллю чорного дрозда, між якими одному з перших нашому буковинському землякові панові Івану Кідещук. Хай буде йому земля пухом!

Не пройшло й півгодини, як з'явився від нього відгук. Спочатку християнське привітання, а потім коротке враження: «Чудовий соліст ця пташка!».

Зрадівши, що спів птиці припав йому до душі, я хотіла вислати й інший подібний ролик, де крім пташиного співу чути й дзюрчання річки, але щось мене спинило. Мабуть, подумала, що не годиться перевтомлювати хвору людину, або хтозна...

То було останнє наше спілкування/листування, бо вже вранці наступного дня його дружина, пані Теодора, повідомила мені, що її чоловік покинув нас всіх і пішов у вічність. «Хай Всевишній відпустить йому гріхи!» «Амінь!» – прошептала я тихо... Потім старалась подзвонити, але на його телефон ніхто уже не відповідав. Замовк назавжди!

З паном Іваном Кідещук ми познайомились на педагогічному гуртку в Негостині, у його рідному селі, де він був викладачем румунської мови й директором школи.

Як колеги за фахом ми зустрічались ще кілька разів на різних шкільних заняттях у різних школах Буковини, а також і на кількох українських культурних подіях, організованих СУР-ом у Сучаві й Бухаресті.

В останні роки не бачились майже зовсім, але спілкувались часто у соціальних мережах, зідзвонювались і листувались. Приємно було вести із ним розмови на різні літературні, культурні й наукові теми, соціальні й дослідницькі, але не обминали ні сімейні. Було чого навчитись від цієї багатогранної та начитаної людини, котра ніколи не хвалилась, але завжди знаходила необхідну відповідь на будь-що.

Як уродженець Негостини Іван Кідещук, разом із паном Євсебієм Фрасинюком та іншими односельцями, старались, як могли, виховати молодь у дусі буковинського українства, тобто в любові до рідної мови, села, у вірі до Бога, у повазі до пісні й танцю, звичаїв і традицій, ноші й побуту. Іншими словами, старались усі разом на чолі з паном Кідещук за-

IN MEMORIAM • IN MEMORIAM • IN MEMORIAM • IN MEMORIAM

консервувати весь культурний народний арсенал, усі шедеври буковинського українського села, що дісталися їм у спадщину від дідів-прадідів. А між тим приймати й поважати культуру й літературу своєї батьківщини, країни, в якій живуть, учаться й працюють.

Не забули ні про культуру сусідньої України. Досліджують і вивчають сумлінно українську літературу та порівнюють її з румунською, але пишуть і свою, що їм успішно вдається. Бо не дарма Негостина дала світу стільки інтелігенції у різних галузях та стала центром буковинського українства, де перед будинком культури стоїть погруддя великого генія української поезії Тараса Шевченка.

Іван Кідещук народився у червні 1945 року, скоро після Другої світової війни, коли почалась відбудова, і життя було зовсім нелегким для всіх. Але смаглявий негостинський хлопчина із гуцульськими рисами не здавався. Учився старанно та, скінчивши семирічку, пішов до українського ліцею, до Серету, а потім до Сучави в інститут. Пізніше поступив і до бухарестського університету, де між іншими мовами, вивчав й італійську.

«Трудно жилось студентам у ті часи, – розказував його близький друг, Василь Боднар, що за фахом був юристом. – Ми, молоді хлопці, щоб зодягнутись, підтриматись, а до того ще й вийти із якоюсь дівчиною в кіно або на прогульку, шукали роботи повсюди й де було завгодно. Не цурались нічого. Побували навіть і в Бреїлі, у плавнях Дунаю, де праця була не зовсім легка. Спали, де спали, їли, що їли, а до того ще й комарі докучали та не давали доспати. Але як би там не було, а було гарно й весело. Молодість завжди має свій пріоритет. Жаль, що роки пройшли непомітно, а земля забирає всіх по-порядку, не питаючи хто ти».

Як кожний чоловік, одружився, коли прийшов час, і завів собі гарну сім'ю. Разом із дружиною виростили й виховали двох синів і дочку, струнких, високих і вродливих, як і вони самі, котрі розлетілись по світу та зайняли свої місця в суспільстві, на гордість батьків і села.

Іван Кідещук був дуже освіченою людиною, скромною і поважною. Начитаний, вихований в дусі Христової віри й православної церкви, живучи в селі разом зі сім'єю, молився, співав, писав і працював багато. Незважаючи на свою вищу освіту і шкільну службу, обробляв землю, доглядав тварин і сад, милувався квітами й природою, а до того був активним діячем у культурному й громадському житті. Співав у негостинському хорі разом із дружиною, хоч вона румунка. Поряд із мужем, котрого любила й поважала, а до того живучи поміж українцями, навчилась їхньої мови.

Іван Кідещук з дружиною, сином і внуками

У молоді літа збирав фольклор, а потім взявся і до письменництва, а головню в останні роки. Разом із професором Чернівецького університету, завідувачим кафедрою української мови й професором Сучавського університету Володимиром Антофічуком досліджували твори Т. Шевченка, але й твори буковинських письменників по обидва боки кордону.

Спілкувався із паном Василем Довгим та переклав «Царівну», твір Ольги Кобилянської, котру Василь Довгий драматизував, а після перекладу Ботошанський театральний колектив поставив її на сцені.

Перекладав твори й інших письменників, але писав і свої. Після видання збірки «Клич висот» українська громада нагородила його й прийняла до Спілки письменників України. Чудово, прекрасно, неповторно. Жаль, що українська культура й література з «румунських теренів» втрачає дорогих людей. Але таким є життя. Неможливо протистояти долі.

Усе минає, але імена й книги знаменитих людей залишаються на полицях бібліотек, а через них і в совісті людей.

«Людина живе вічно через свою творчість», – писав хтось із знаменитих. Буде жити й трель дрозда, де один із його побратимів продовжував той самий концерт, але на цей раз у негостинському гаю, де тихо дзюрчить вода у зворіку за крок від каплички, церкви й цвинтаря, де пройшла похоронна відправа, на яку зібралось море односельчан, друзів і знайомих з усіх околиць, щоб віддати останній поклін і шану Іванові Кідещuku.

Вічна йому пам'ять!

Марія НЕНЕСТЯН

УКРАЇНОМОВНА ПРОЗА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ НА ТЕРИТОРІЇ РУМУНІЇ

МИКОЛА КОРСЮК – «СЮЖЕТ ДЛЯ НОВЕЛИ»

(Продовження з № 334)

І нарешті, твір, від якого пішла назва цілої збірки – «Сюжет для новели». Це ще один приклад літературного твору, написаний у формі «невідправленого листа», або «листа, адресованого собі». У цьому випадку, треба підкреслити одну річ – не будемо шукати зв'язку з біографією автора. Часто ці пошуки обманливі. Чому обрано форму листа? Лист є чимось особистим, щирим. Його можна б назвати «психологічною довідкою» про автора. У цьому творі автор показав свою майстерність прозаїка – від розлогого опису природи, до афоризму і метафори. Фабула твору проста: студенти четвертого курсу прибули на двотижневу педпрактику в старе, маленьке містечко, назви якого автор не вказує. Воно може знаходитись «всюди і ніде», у тій же манері постмодернізму. Вузькі вулички, старезні будинки і «... теплий весняний дощ, може, перший дощ весни, короткий, без грому, але густий та раптовий, як часто бувають дощі навесні» (с. 39), і мрії про щось величне, недосяжне, далеко від всякої буденщини, вимріяний ідеал, якого людина не в силі дістати, і ряд міркувань над філософськими категоріями часу і сильне кохання, що часто переростає в ненависть: «(...) твоя любов перегоріла, перейшла з гіркої насолоди в їдку жовч, у ненависть» (с. 43). І на цей раз автор грається з часовою парадигмою та «розриває» оповідь, повертаючись в іншу часову площину (недалеке минуле), вводячи вставну конструкцію (діалог), який, на перший погляд, звучить зовсім наївно. Хто ж вона, ця кохана, що блукає під рясним дощем? Чи це ж не мрія, далека та ілюзорна, як туман і «(...) щоб дійти, треба чвалати все життя». Символічно її звать «Люба», «Любов». «Любов – це таїнство, мрія доторкнутись до «невловимої краси», і яка легко може перетвориться в ненависть – феномен, який філософія називає «єдністю протиріччя», «співіснуванням протилежностей».

Далі читач має можливість ознайомитись з однією зі самих страшних сторінок історії ХХ століття – розправу над єврейськими сім'ями під час Другої світової війни. Заголовок новели «Лялька».

Твір написаний в тій же манері, що й попередні: розповідь ведеться від першої особи, людини, яка була свідком тих жахливих подій в місті її дитинства, входячи до якого, «(...) душа сповняється знову й знову тими ж самими почуттями, що спізнав їх я ще в дитинстві: ненависті та небезпеки» (с. 51). Новела є реалістичним зображенням нещастя сім'ї єврея Ганса Шустера, іншими словами, – зображена боротьба темряви зі світлом, людини з людиною. Хто він, цей Ганс Шустер? Працівник місцевого театру, в якому був актором, директором і касиром, загадкова фігура, людина, що залишається в пам'яті мешканців старого міста «вічно незрозумілим» (с. 55). Син Ганса Шустера повертається в це неприємне йому місто, щоб змінити ставлення людей до пам'яті його батька, який в ті страшні дні війни, в «командатурі» задекларував себе німцем. За це його стали зневажати і називати «зрадником» свого роду.

У цій новелі автор майстерно застосовував мотив «знайденого записника невідомого автора». Ці записи допомогли пролити «пучечок світла» на поведінку батька, що спонукало його вернутись у місто свого дитинства і «... змінити батьків образ та враження про нього в колективній пам'яті людей» (с. 55), – стерти клеймо «зрадника». У цьому творі автор, можна сказати, зі сміливістю говорить про болючі речі: про втрату довір'я, зраду, знецінення почуттів, що довели людину до божевілля. І знову провідним чинником впорядкування літературного тексту стають часопросторові зміщення: після війни син повертається в місто трагедії його сім'ї. Потім розповідь переходить в інший часовий простір – страшна весна, коли «тисячі «рухомих тіней» ішли мовчки до товарних вагонів, які везли їх до смерті». Автор не вказує точної дати подій, але з контексту читач легко може дізнатись, що ці події відбулися саме весною: «Дихав теплий весняний вітер...» (с. 63). Того дня батько відправився разом зі своєю родиною, «тримаючи в руці повішену на дратві ляльку» (с. 62). З кравецької майстерні він приносив рештки різного полотна, з якого робив «ляльки», перед якими «декламував монолог шекспірівського Гамлета над черепом свого друга» (с. 64). Людям

наказали ввійти в товарні вагони, і коли їх двері з грюкотом закрились, пролунав постріл. Хлопчик почув зойк, але в темряві побачив «запустілі ниви», і недалеко від вагона в калюжі «лежала лялька його батька». Кінець новели, як і всіх інших, відритий. Автор тільки дає зрозуміти, що той постріл скосив життя Ганса Шустера.

Микола Корсюк (зліва) у колі побратимів (зліва направо: Михайло Трайста, Михайло Михайлюк, Іван Ковач)

«Пора білих лілей», або життя як падаюча зоря, – наступна новела, в якій автор роздумує над наближенням смерті та її наслідками. Висновок гіркий: «життя, – це довготривала підготовка до смерті (ідея запозичена від Платона). «Білі лілеї» – символ щирості й чистоти, налаштовують читача на гарний настрій і на прочитання надзвичайної історії про кохання. Так, це незвичайна історія про втрату кохання, що майнуло «як падаюча зоря», це історія болю й безсилля перед смертю, перед втратою, яка розриває душу, болю від втрати мрії, яка на короткий час стала дійсністю. На цей раз наратор є свідком пекельної муки, яку завдала Іванові, герою новели, раптова смерть коханої. Хто вона, ця кохана, портрет досить скупий: «(...) каштанове волосся, що каламутними хвилями розпливалося по її круглих, маленьких (немає що і в жмені взяти), грудях; зеленкуваті, як водорість, вічно вологі очі, що зблискували раз від разу зеленими ярими вогниками, біла теніска, що туго прилягала до її гнучкого тіла, біле коротке платтячко, від якого її каштанового кольору ноги здавались ще більш загорілими (с. 67), і любов до поезії. Це портрет дівчини-мрії. Але, як висловився великий Вольтер, «щастя – це тільки сон, і тільки біль є дійсністю», смерть забрала не тільки молоде життя, а забрала світло падаючої зорі, мрію, до якої йде кожна людина ціле життя, але часто чатує і бездонна прірва долі. Повертаючись із похорону, Іван приходить до тенісного майданчи-

ка, де вони часто зустрічались. Тут він заново переживає моменти їхнього безтурботного щирого кохання, і з глибини страшної дійсності він чує голос коханої. Твір написаний в тій же манері: розрив тексту, інтертекстуальність, лейтмотив, запозичений з поезії. Треба пам'ятати той факт, що Микола Корсюк був і талановитим поетом, у поезії якого знайшли своє тлумачення віковічні питання, на які старалась відповісти філософія всіх поколінь. «Чому помирають люди, чому вони мусять покинути життя, коли воно лише розкрилося перед ним» (с. 72).

«Де починається щастя і кінчається недоля? Де його межа?» (с. 76). Одним словом, цей твір є своєрідною поемою про втрачену любов-мрію. Лілея – ідеал чистоти, до якого крокує людина все своє життя. Саме про цю квітку втрачена кохана написала вірш, і тут літературний теоретик Микола Корсюк дарує справжній урок про складання віршів майбутнім поетам: «А щоб написати справжню поезію, треба викреслити на мить бодай зі серця всю ненависть та горе, забути про все буденне та сіре і очиститись, поринути в країну вічної чистоти та краси» (с. 88). «Написавши вірш – ти в певний момент творіння торкаєшся, може, підсвідомо, ідеалу, викрешуєш з нього іскру, що запалює твої рядки, бо десь там, у глибині душі кожної людини завжди живе така країна вічної чистоти та краси, непідвладна горю та болям, лихові чи щастю» (с. 88). Іншими словами, поезія – це повна свобода від правил та будь-яких обмежень. Це світ, в якому кожен може бути собою, говорити власним і неповторним голосом про те, що хвилює людство з давніх давен. Поезія – це магія неповторних слів, таємниця, яку поет і читач пробують розкрити, таємниця, про яку з таким запалом говорили нащадки бітників.

У кожного письменника є улюблені теми. Улюблена тема Миколи Корсюка – це гіркі роздуми про смерть, яка приходить до кожної людини з різних причин – єдина правда, з якою ніяк не можна розминутись. Висновок дуже невтішний: життя – це підготовка до смерті. Ідея, як було вище підкреслено, запозичена у Платона, і яка пізніше була переосмислена німецьким письменником Томасом Манном в романі «Зачарована гора», що згадується і в короткій новелі «Машкара» Миколи Корсюка. Безіменний герой новели, видатний письменник доживає останній день свого життя в палаті старезного будинку «... залишок хтозна котрих ще часів, суцільна пустка, руїна залишена віками» (с. 98), в якому знаходиться санаторій для онкохворих.

(Продовження на 16 с.)

УКРАЇНОМОВНА ПРОЗА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ НА ТЕРИТОРІЇ РУМУНІЇ МИКОЛА КОРСЮК – «СЮЖЕТ ДЛЯ НОВЕЛИ»

(Продовження з 15 с.)

Це ізольований будинок, з якого не можна вийти. До нього можна тільки ввійти.

Метафора хвороби часто появляється в літературі ХХ століття і набуває характерного для модерністської естетики просторового значення – образу замкнутого, ізольованого простору. Тут людські страждання і смерть стали буденщиною, тому що не викликають жодних душевних переживань. Згасання людей тут тривожить хіба рідних, які залишаються біля пацієнта. У всьому санаторії троє хворих. На слідуючий день один з них помер. Біля героя новели знаходиться жінка. Хто вона? «Ні дружина, ні коханка. Просто вона жила з ним вже кілька років, як то говорять, на віру...» (с. 104). Вона закохалась не в реальну людину, а «в того, про кого пишуть в газетах, чиї твори рецензують, вихваляючи...» (с. 105), вона любить не його, а письменника. Це ілюзія тимчасового щастя. Смерть це момент, коли людина стикається сама зі собою і починає розуміти, що в її житті не все було так, як мріялось. Так багато часу було втрачено, і так багато сюжетів залишилось неосвітленими.

Потрапляючи в цей санаторій, згадуються слова Данте: «Покиньте усяку надію, входячи сюди»... Цей

невеликий за обсягом твір показує процес внутрішньої зміни героя, що стоїть на грані між життям і смертю, момент, коли вже нічого не можна виправити, а лише чекати мить, коли згаситься полум'я свічки, що називається життям, ця таємниця, яку література пробує розкрити.

Читаючи новели цієї збірки, читач має змогу розгледіти в їхньому авторі вправного майстра слова, професіонала не лише в справах вищої освіти та видавництва, а й у царині художнього слова. Всі ці новели написані в стилі постмодернізму. Доба модернізму та постмодернізму заявили про себе в літературі рухом від обширних форм до найменших. Нові часи вимагають нового жанру. Об'ємні романи мало читаються, або не читаються зовсім. Всі кудись поспішають, всім не вистачає часу для прочитання обширних романів. Зараз читача може втримати сильна та цікава історія, а коли ще гарно написана, тоді успіх гарантований. От тут і продемонстрував автор свою майстерність і подарував сучасному читачеві цікаві короткі сюжети з багатим матеріалом для роздуму. Справжня література завжди затягує у роздуми. Справжня література захоплює, тривожить і на- завжди залишається в душі читача. У житті все минає, губиться в туманах віків, і лише ім'я автора, який зумів торкнутись людської душі, залишиться на віки.

Літературно-культурний календар „Нашого голосу” ТРАВЕНЬ

2 травня

- 90 років від дня народження Івана Семеника (1932-2001) – публіциста, доктора філософських наук, колишнього викладача української літератури на українському відділенні Клузького університету ім. Бабеша Бойоя.

3 травня

- 37 років від дня народження Штефанії П'єстріану (1985) – редактора часопису «Curierul ucraïnean».
- 3 роки від дня смерті Василя Баршая (1943-2019) – українського поета.

9 травня

- 47 років від дня смерті Дениса Онищука (1901-1975), українського письменника, перекладача, педагога та культурного діяча.

18 травня

- 115 років від дня народження Ірини Левинської (1907-1990) – української письменниці.

29 травня

- 87 років від дня народження Івана Ребешапки (1935) – фольклориста і літературознавця, редактора літературного журналу українців Румунії «Наш голос», доктора філологічних наук, почесного професора Бухарестського університету та Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, гостьового професора Університету Альберти (Канада, 1992-1993), члена Наукового товариства ім. Тараса Шевченка (Париж).

Іван РЕБОШАПКА

Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики

3. Рідномовні «аєди»

У даній статті спробую окреслити виявлення цього питання/явища у Південнобуковинському традиційному побуті кількох сучасних місцевостей, оглянутих мною протягом часу, які здаються мені показовими. У сучасному селі **Марицея** цікавими й корисними для етнологічної науки спостеріг я два її аспекти: перший, наявний у пісні «Гой в неділю пораненько/, Гой море си розіграло», записаний 4 липня 1970 р. від 79-річної тоді **Олени (Ілени) Вилничук** (надрукованої в моїй збірці-монографії «Вінок року. Українська обрядова поезія в Румунії» – «Cununa anului. Poezie rituală ucraineană din Romania» (Видавництво «Mustang», Бухарест, 2002 р.). Подібні пісні існують в материковому репертуарі, але вони здаються мені не вповні тотожними своїми поетичними конструктами до цього, здавалося б, єдиного своєю структурою варіанту, побудованого, по-перше, використанням біблійних тем/тімів/конструктів, які, по-друге, використані у вираженні не релігійного, а обрядового/ритуального меседжу й обрядової функції пісні. Само собою розуміється, що в такий спосіб не втрачається ні мислиме/підсвідоме, паралельне утотоження з божественними діями, перенесеними на мирські/людські побутові дії, яких можна сприймати як обожаючі. Основу пісні становить біблійна тема рятування потоплюючого в морі Св. Петра Ісусом Христом. Але цю тему всіма деталями пристосовано до весільної обрядовості (детально проаналізоване це Потебнею в обширній студії «Девіца тонет» // «Объяснения малорусских и сродных песен». І.1823). Той же Потебня відзначає, що допомога, дана дівчині врятуватися, символізує її одруження: а) дія потопання дівчини відбувається в *неділю*, тобто в узвичаєний день весілля: «Гой в *неділю* пораненько/, Гой море си розіграло/, Молоденьку *потопало*». Дівчина повинна врятуватися з вируючого моря. Рятування з моря, вихід з нього (взагалі перебрідіння води) згідно із загальним сприйняттям, символізувало/кодифікувало одруження дівчини. б) Здійснення даного поступу збувається внаслідок її просьби, звернутої до батька врятувати її. У цьому моменті наявна кардинальна відмінність між материковими варіантами

і марицейським. У материкових варіантах благання врятувати, зазвичай, виражено, наприклад, так: «А в неділю рано/ Синє море грало./ Синє море грає, Наталя потопає» (...). «Ой я, батеньку, ой я,/ Вирятуй мене з моря» («Весілля». У двох томах, Київ, 1970); «Й а в неділеньку рано/ Море ся розіграло, –/ Не море ж то грає –/ Но Марина потопає,/ Батенька приликає:/ – Батеньку, голубоньку!/ Не дай ми загинути,/ В тім Дунаю потонути» (В. Гнатюк, «Бойківське весіле в Мшанци» // «Матеріали до українсько-руської етнології», т. X, ч. II, Львів, 1908).

У порівнянні з вищеподаними материковими зразками, звернім увагу на те, наскільки цікавий функціональним осмосом сакрального і мирського, народно-побутового, ритуального елементу в марицейському варіанті: «Гой в неділю пораненько/, Гой море си розіграло/, Молоденьку потопало./ «Прошу, татку, **праву ручку**,/ Гой як буде ваша воля,/ Вірітуйте мене з моря». Як і в попередніх материкових прикладах, дівчина (молода = княгиня, наречена) звертається по допомогу до батька, але на відміну від материкових зразків, в марицейському варіанті Олени Вилничук, вона благає батька подати їй **праву ручку**, в постаті батька підсвідомо, може, асоціюється постать її батька з постаттю небесного Батька, сила правди Якого є співсумісною, як це впливає із біблійної книги «Вихід»: «**Права рука** Твоя, Господи, вславлена силою, **правиця** Твоя трощить ворога, Господи» («Вихід», 15,6), чи з багатьма Давидовими псалмами. У просьбі дівчини, звернутій до батька, щоб врятував її цікаве співвідношення сакрального і мирського, яке наявно подає спосіб використання сакрального тіму/теми у вираженні мирської/обрядової функції пісенного меседжу: потоплюча дівчина звертається до батька, щоб той **правою рукою** (сакральний відгомін виразу) врятував її: «Прошу, татку, праву ручку,/ Гой як буде *ваша воля* (=чудовий вираз ввічливості, пошани),/ Вірітуйте мене з моря». Але батько відмовляється (= мирське/побутове ставлення): «То не моя, донько, воля/ Рятувати тебе з моря,/ Молодого (=жениха), донько, воля/ Рятувати тебе з моря, –/ Най рятує тебе з моря».

(Продовження на 18 с.)

Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики

(Продовження з 17 с.)

Врятування молодим (женихом) дівчини якраз і символізує їхнє одруження. Подібно батькові, у постійно формалізованих пісенних структурах відмовляються й інші члени сім'ї (мама, брат, сестра), що у весільних піснях та особливо в колядках, переважно українських, потрактовано у пісенній моделі *ви-пробування любові* (рум. *proba iubirii*), походження й варіативні моделі якої широко проаналізував я в моїх монографіях «Народження символу» й «Poezia colindelor».

Другий марицейський ритуальний аспект, виявленням якого був я свідком, цікавий відтворенням традиційного весільного моменту й одночасно відмінним ставленням до нього сучасних його перформерів: у понеділок вранці, на фоні ритуальної мелодії музик групи (банди) відомого керівника Костіки з Ґура Солчі, весільна матка роздягає княгиню, тобто знімає з її голови весільний вінок і завиває у модну кольорову хустину (шалик, по-місцевому), але звідкись надходять молодиці й бадьорим співом-сміхом проказують: «Ой не плач ти, молоденька, /.../ Вчора-с була в зеленом віночку, / А сьогодні в ... **чорнім шалочку**», і при цьому же сміхом-жартом вибухають: «О, то так було колис (що наречену завивали у чорну хустину), а тапер... уже о, їка фудулія». Завивання заміжньої дівчини – це прадавній звичай, наявний у дуже багатьох народів. Відомий французький вчений-етнолог Арнольд ван Геннеп у своїй праці про перехідні ритуали «Les rites de passage» (Paris, 1909) даний момент пов'зує із звичаєм переходу ритуального «порога», згідно з яким, щоб перейти із дівочого у жіночий стан, дівчина «завмирає» (в обрядових піснях і колядках даний факт виражений мотивом «дівчина спить»; в похоронних творах, до речі, про покійників не відзначається, що вони не померли, а спочивають, сплять), і як знак її «пробудження зі смерті», її завивали у чорну хустину, і згодом як заміжня, вона уже ходила завита тільки у чорній хустині, і це так майже у всіх народів Південно-Східної Європи.

На повітовому шосе, що розгалужується від національного шосе в селі Дерманешти Сучавського повіту, і простягається в напрям до м. Серет, між селами Шербівці й Негостина, розташоване на горбах село Балківці, репертуар якого «прозондував» я в неділю 23 серпня 1993 р. за сприянням місцевого пароха отця-мараморшця Арделяна (від якого в його

молодості я записав чимало пісень в рідному його селі Бистрий) від 55-річної тоді Домніки Халапко, 62-річної Павліни Ангелюк, 52-річної Марії Усатюк та від кількох мужчин, яких імена не пам'ятаю. Хоча Балківці територіально сусідствують з Негостою, їхній пісенний репертуар, в основному, відмінний від негостинського майже у всіх видових пісенних зразках, а відчутнішим, здавалося мені, виявляється вплив румунських мелодій, як у випадку сімейно-побутової української балади про вдову, до якої брати вагаються навідатись, бо вона настільки бідна, що не матиме чим їх по-братському прийняти «в гості».

Балківські співачки

Чималий «улов» випав мені в кількох гуцульських селах, що за містом Радівці. Примітною, маловідомою сторінкою обряду спостеріг я той факт, що на відміну від релігійних колядок Банату, Мараморощини, частково Буковини, в селі Ізвозареле Сучавей Сучавського повіту, здавалося, переважають попереджувально-пророцькі колядки про Господній суд, як, наприклад, в зареєстрованій на магнітофонну плівку 6 вересня 1993 р. пісні-колядці від знавця таких колядок 45-річного тоді Петра Феркалека:

По усім світі ангели ході,
Гой дай, Боже!
Ци їх ба й чує цей пан господарь?
Ой в него в дворі сам Господь ходит,
Ой Господь ходит, службочки служит,
Службочки служит за нашу віру,
За нашу віру, за Христовою.
Слухайте люде, страшний суд буде,
Страшний суд прийде, судити буде
За наші гріхи, за нашу віру,
За нашу віру, за Христовою.
Вінчуймо ж вас, пан господарь наш,
Світлим Рождеством, Ісусом Христом.

Примітним в Ізвоареле Сучевей, по-друге, був узаконений звичай вшановування покійників, що спочивають на кладовищі, яке майже охопило всю площу схилу сільського горба. У святковому одязі гуцули сходили зі своїх горбів, а до них долучалися одягнуті вже в різних модних куртках й місцеві вихідці, що прибули додому з різних місцевостей, яких душа ще «линула» до звичаю традиційного вшановування покійних.

Могили покійників були прикрашені багатьма квітами, і все кладовище скидалося на багатоколірний килим. Нащадки покійників фактично «розривали» отця Арделяна для належного молебня над кожною могилою (гробом).

Гуцульські музики з Ізвоареле Сучевей

Також закріпив я додержання традиційного звичаю гуцульського весілля, «сценарій» якого у скороченій формі веселим гучним експромтом був відтворений з його ритуальними жестовими й пісненими зразками у господі поважного господаря Дрюнюка, за участю місцевих музикантів (фото 2).

На справжню «скарбницю» попав я 26 липня 1972 р. в селі Палтінул Сучавського повіту. Однією із «власниць» цієї скарбниці виявилась 76-річна тоді Матрона Юрнюк Олексова. Її спів безперестанно зовсім невимушено «виливався» з феноменальної пам'яті то бистрими, то плавними хвилями. Стільки пісень наспівала вона мені, що вже й магнітна стрічка скінчилася! А вона, незважаючи на це, продовжувала співати. Співала вона й по дорозі, супроводжуючи мене при відході з її господи.

Особливо цікавим й корисним для української фольклористики є той факт, що від Матрони Юрнюк Олексової я записав, може, найдовший, єдиний варіант балади про Олексу Довбуша. Жаль, що через тодішні ідеологічні настанови в його надрукованій формі у збірці «Відгомони віків» (Критеріон, Бухарест, 1973), заподіяно редактором кілька спотворень ба-

ладного співвідношення сакрального і мирського/профанного, через що цю збірку просто напрошується видати вдруге з належними виправленнями та з багатьма зразками, записаними мною згодом й ніде не друкованими досі.

На справжній феномен народного носія усної пісенності, а головне – талановитого її творця попав я 27 липня того ж 1972 р. в тому ж селі Палтінул в особі 64-річної тоді Палагії Вериги, господарство якої (мужа й сина) знаходилось на «спині» високої гори, звідки село Палтінул здавалось далеким в долині місцевого потоку, а поза господою Палагії піднімався вище густий ліс, «жителі»-звірі якого були єдиними сусідами Палагії. Несподівано, розповідала вона, місячної ночі з'явився ведмідь, піднявся на задні лапи, пробував відкрити хвіртку хліва, щоб спіймати свиню, але та шмигнула поміж його ноги й притаїлася десь під ґанком. Ведмідь, мабуть, подумав, що вона вбігла в хату через високий комин на даху, почав підніматися туди драбиною, що за звичаєм була сперта до даху хати, але десь на половині дороги ведмідь зустрівся поглядом із господарем, що вийшов надвір із сокирою в руках. Моментально вони тільки «помірялись» поглядами, ведмідь зійшов з даху і мирно, «по-сусідському» попрямував у ліс.

Надто цікавим й корисним для пізнання фактично невідомої сторінки нашої фольклористики виявився факт (не зустрінутий мною до тоді) проникнення у творчу «лабораторію» Палагії Вериги. Першою умовою створення нею пісень-хронік було знання подій, що породжували її пісні-хроніки. Вона, як тодішні й пізніші письменники, що роз'їжджали для документації по заводах тощо, спочатку «документувалася» про події, які зображатиме у тій чи іншій пісні-хроніці. Говорила мені, наприклад, що для тієї чи іншої пісні («має» питатися май добре, аби вни (свідки) казали, ек то трафілося, де вбили (наприклад, героя пісні), де його найшли, ек до шпиталю везли. Я не була на похороні. Ек би була, то вже би була склала» (пісню). «Була би виділа, ек то було, май би чула. Бо я чую, йка бесіда є за кого, та так складаю. Бо будь-що ні мож».

Для передачі нового змісту пісні-хроніки співачка свідомо використовує вироблені традицією мотиви, образи, вирази: «Коли складаю співанку, то беру такі слова май вицци, видті та й складаю. Думаю, ек котре до котрого би приходило», що в писемній поетичній практиці називається шліфуванням новотвору.

(Продовження на 37 с.)

Володимир АНТОФІЙЧУК

ДЕВ'ЯТИЙ ТОМ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

З чернівецького видавництва «Букрек» вийшов у світ дев'ятий том із запланованого десяти томного зібрання творів Ольги Кобилянської. Його зміст склали щоденники, публіцистичні, критичні та мемуарні статті, а також автобіографії. Усього – 392 сторінки. Редагування тому та його упорядкування здійснив Володимир Антофійчук, а Володимир Вознюк, Ярослава Мельничук та Юлія Микосянчик підготували примітки. Отже, редакційна колегія та видавці впритул підійшли до завершення проєкту з оприлюднення найповнішого зібрання творів письменниці; попереду найскладніша робота – підготовка до друку десятого тому, до якого увійдуть листи.

Шанувальників творчості Ольги Кобилянської, мабуть, найбільше зацікавлять щоденники, які письменниця вела з 1 листопада 1883 до 19 листопада 1891 рр. Наразі це тільки друга їх публікація. Широкому читацькому загалу вони почали відкриватися лише 1982 р., коли в київському видавництві «Дніпро» з'явився том вибраного Ольги Кобилянської під назвою «Слова зворушеного серця» з упорядкуванням і передмовою Федора Погребенника.

Протягом тривалого часу про існування щоденників Ольги Кобилянської знало дуже вузьке коло осіб, позаяк 35 років вони знаходилися за кордоном. У червні 1974 р. їх передали в Україну зі США на прохання приятельки Ольги Кобилянської, колишньої редакторки журналу «Нова хата» Лідії Бурачинської. Улітку 1939 р. з дозволу авторки вона взяла їх для написання біографічного нариса про письменницю. Але невдовзі розпочалася Друга світова війна, яка закинула її на американський континент. Протягом тривалого часу політичні обставини не давали змоги повернути цінну літературну пам'ятку до Чернівців.

Зараз щоденники зберігаються в Чернівецькому літературно-меморіальному музеї Ольги Кобилянської. Вони складаються із двох загальних зошитів у твердих картонних обкладинках. У першому з них міс-

титься 312 рукописних сторінок, а в другому – 156. Авторка робила записи здебільшого німецькою мовою, до того ж готикою, що згодом через брак відповідних фахівців значно утруднювало їх переклад та уповільнювало публікацію. Тому йшли вони до масового читача надто довго – аж цілих вісім років.

У дев'ятому томі Ольги Кобилянської щоденники подано за перекладом Ельпідифора Панчука, зятя Ольги Кобилянської, чоловіка її прийомної доньки Олени Олександрівни Панчук-Кобилянської і секретаря письменниці. Цей варіант перекладу, на думку редакційної колегії, відзначається адекватнішою передачею змісту оригіналу та його мовно-стилістичних особливостей, ніж попередній, здійснений

Євгеном Поповичем для видання книжки «Слова зворушеного серця».

Щоденники всебічно розкривають складну і навіть дещо суперечливу натуру юної дівчини, яка прагнула віднайти якнайповнішу гармонію між своїми мистецькими уподобаннями і власними творчими потенціями, а разом з цим і власне місце в суспільстві. Адже вона впевнено почувалася в театральних дійствах, чудово співала і майстерно грала на фортепіано, мала неабиякий талант до малювання, відзначалася тонким літературним смаком. Цілком

можливо, що саме перші щоденникові записи, які, на жаль, не збереглися, а також ті, що дійшли до нас, і визначили її творчу долю. Бо ж по-іншому не можна сприймати запис у її автобіографії 1903 р.: «З наймолодших літ почала я писати дневник. Я вписувала не лише всякі «произведенія» денні – но і все те, що займало мій ум і душу. І коли я пізнішими літами переглядала ті дневники – я сама здивувалася тій силі фантазії, котра говорила в тих скромних, дитинячо-наївних, а zarazом диких картинках».

До дев'ятого тому також увійшли всі три автобіографії Ольги Кобилянської: 1903, 1927 і 1928 років, що продовжують і значно доповнюють автопортрет письменниці, зокрема виразніше характеризують її

літературно-естетичні пошуки і розкривають мало-відомі чи взагалі неznані творчі факти. Остання з автобіографій, найповніша, відома під назвою «Про себе саму». Написана вона на прохання відомого вченого-філолога, колишнього професора Чернівецького університету Степана Смаль-Стоцького, котрий проживав на той час у Празі. До тридцятилітнього ювілею літературної праці Ольги Кобилянської він збирався підготувати реферат і зробити окремі публікації про письменницю, тому звернувся до неї з проханням допомогти йому відповідними матеріалами.

Розуміючи відсутність у Степана Смаль-Стоцького необхідної інформації, Ольга Кобилянська докладно описала свій шлях письменниці, розкрила деякі секрети власної літературної творчості, розповіла про історію багатьох оповідань і повістей, що значно увиразнило уявлення про неї як про особистість у цілому.

Автобіографію «Про себе саму» Ольга Кобилянська розпочала з розповіді про «вічно трудящого батька» і «святую матір». Ці міні-характеристики підкреслюють виняткову любов дочки до своїх батьків, котрі, незважаючи на складність матеріального становища, в якому постійно перебувала вся родина, намагалися допомогти доньці знайти свій шлях у житті. Від батька Ольга Кобилянська успадкувала невсипущу працьовитість і любов до рідної мови та культури. «Коли б не любов батька до рідного слова, до свого народу, своєї пісні, знання рідної мови, що все-таки панувало в хаті, крім польської, а далі й німецької, було би з часом, може, й зайняло останнє місце», – підкреслювала вона.

Мати Марія походила з німецько-польського роду Вернерів. Свого часу вона свідомо прийняла рідну мову чоловіка. «Полюбивши мого батька, а з тим і його рідну мову, – зауважувала письменниця, – переступила без вагань на його просьбу на його віру, причинившись так до основи чисто української хати». Це була жінка безмежної доброти, надзвичайно шляхетна, високодуховна, з тонким відчуттям і глибоким розумінням краси слова, музики, природи. Вона в усьому допомагала чоловікові й найбільше прагнула, щоб «дорогі її діти» «мали можливість стати хоч під один сонячний парусик світла, духу й культури, ogrітись ним душею, нагодуватись, щоб колись заробляти своїми руками на себе».

Чи не найпотужнішим джерелом творчого натхнення письменниці була природа, яка впливала на неї «найсильніше зі всього». «Це було одиноке, що

вдоволяло мене. Це було щось, що... заповняло душу, викликувало в ній спів, відгомін і ушасливлювало...», – зізнавалася вона. У багатьох її творах природа стала основним предметом зображення, головним образом і сприймалася як жива істота з надзвичайно складними й тонкими почуттями.

У щоденниках та автобіографіях Ольги Кобилянської відбилися численні згадки про міста і села Південної Буковини: Ватру-Молдовіцу, Дорну, Кимпулунг, Путну, Пятра Нямц, Радівці, Серет, Сучаву та ін. Це був особливий для неї край, надзвичайно любий її серцю, за яким вона після переїзду до Димки і Чернівців «тужила і гірко плакала», тяжко переживаючи «дикий біль розлуки». Перед від'їздом з Кимпулунга, в час прощання з «любою батьківщиною» її романтичне серце виливало найпалкіші почуття: «Останній вечір. Я знаю, що другої такої чудової ночі досі не було. Повний місяць сяючи мляво висів там угорі, гори, окутані синюватим туманом, дорівнювали казці. Дика туга, глибокий, незбагнений біль врзався в моє серце. Так. Останній вечір на старій батьківщині. Сильно хотіла б затримати тебе в душі, тебе, в якій я стала тим, яка я є. Будь здорова, ти, солодка, єдина, незабутня, гориста батьківщино, чудова літом, чарівлива зимою. [...] У чудовій батьківщині повинні бути написані й останні слова. Багато залишаю я тут з моєї душі і з моїх почуттів, багато душевних картин, фантазії, багато своєї сили. Будь здоров, Чорний яре, будь здоров, Рариве, будь здорова, мисливська дорого, будь здоров, Сканеле, тисячу разів будьте здорові! Мене схоплює спазма в горлі, я хотіла б кричати. Люблю тебе, гориста батьківщино, незрівнянно гарна, могутня, велична, благородна, як казка, будь здоров і ти, старий доме, в якому я вперше любила, писала. Мені сумно і похмуро на душі. В останній раз будьте здорові!».

З дев'ятого тому читачі дізнаються і про те, як у творчості Ольги Кобилянської з'явилася так звана «публіцистика років визволення», яку представники радянської влади намагалися використати для пропаганди комуністичної ідеології. Однак насправді таких статей Ольга Кобилянська ніколи не писала, як переконливо довела сучасна дослідниця творчості письменниці Ярослава Мельничук.

Переконаний, що дев'ятий том Ольги Кобилянської читачі сприймуть з підвищеним зацікавленням і отримають від його прочитання чимало нової інформації, яка стосується життя і творчості видатної буковинки.

Віктор ГРИГОРЧУК

Історичні румунсько-українські інтерференції в просторі між Дністром і Карпатами протягом століть

(Продовження з № 334)

10. Битва війська Речі Посполитої з турецько-татарськими військами біля села Цецора поблизу Ясс.

У перших числах вересня 1620 року польська армія увійшла в Молдову, щоб підтримати Гаспара Граціані як правителя та зміцнити вплив корони в районі Нижнього Дунаю, що було б демонстрацією сили проти Османської імперії. З початку XVII століття розбіжності між Польсько-Литовською державою та Османською імперією посилювалися через суперництво цих двох держав у Молдові, й насамперед через експедиції по здобич, організовані запорізькими козаками, кримськими та буджацькими татарами. Ієронім Отвіновський, відправлений навесні 1620 р. для врегулювання дипломатичного конфлікту, повернувся до Польщі з переконанням у неминучості війни з османами. У цьому контексті похід восени того ж року був би запобіжним заходом, щоб перешкодити можливим військовим діям з боку Османської імперії.

Для Жолкевського Молдова зовсім не була невідомою територією: протягом своєї політичної та військової кар'єри гетьман мав тісні політичні зв'язки з румунськими країнами; чверть століття тому він брав участь у поході, який очолював його родич і протектор Ян Замойський, на інтронізацію Єремії Могили. У битві під Цецорою у жовтні 1595 року Замойському вдалося відбити османські та кримські війська під проводом хана Газі-Гірая II і домовитися про угоду, за якою Порта визнала Єремію Могилу володарем Молдавії. Через двадцять п'ять років Жолкевський мав намір повторити цю стратегію. Молдавський правитель Гаспар Граціані, який офіційно був васалом Османської імперії, вирішив приєднатися до поляків проти свого сюзерена. Граціані розбив яничарів у Яссах, взяв у полон посланців султана Османа II і приєднався до поляків (до поляків приєдналося лише близько 600-1000 молдаван). Жолкевський наказав своїм військам побудувати укріплений табір на Цецорі, де 25 років тому відбулася битва поляків.

Але на цей раз плани гетьмана швидко розвалилися: кількість вояків, яких привів Граціані до польського табору, була значно меншою, ніж очікувалося, оскільки більшість молдавських бояр залишалися вірними Османській імперії; насправді гетьману майже не вдавалося підтримувати дисципліну навіть серед своїх воїнів.

Незважаючи на своє географічне розширення, Польсько-Литовська держава не мала достатньо фінансових ресурсів на утримання війська і змушена була вдаватися до приватних загонів, наданих магнатами; таким чином, із 10 000 за іншими даними 20 000 вояків на чолі з Жолкевським лише 3 000 отримувалися з королівської скарбниці, а власники приватних загонів за законом не були зобов'язані виконувати накази полководця. У битві брала участь шляхта волинська, подільська, руська, козаки з Бару (Стефан Хмелецький). Також брали участь тербовлянський і вінницький старости Олександр Балабан, Мартин Казановський, князь Самійло Корецький, галицький староста Миколай Струсь та Міхал Струсь, Ян Тишкевич, Микола Потоцький «Ведмежа лапа», Станіслав «Ревера» Потоцький, кам'янецький староста Валентій та його син Самуель Калиновський, Іван (син) і Лукаш Жолкевські, Бичко. Більше того, багато з них були запеклими політичними противниками старого гетьмана. Усе це мало згубні наслідки, як для військових дій, так і для морального духу армії, і це стало помітним одразу після прибуття османських військ на чолі з бейлербеєм Силістри Іскендер-пашою, 14 вересня 1620 року.

Після низки незначних протистоянь між двома сторонами 18 вересня Станіслав Жолкевський вирішив спробувати здобути вирішальну перемогу наступного дня. На жаль, помилка поляків у розміщенні військ дала татарам можливість здобути перемогу на полі бою і змусила гетьмана відступити до табору. Хоч ця невдача була далеко не вирішальною, вона мала серйозні наслідки. Напруга між командирами загострилася, а моральний дух військ різко впав. Тієї ж ночі чутки про те, що офіцери планують втекти з табору, викликали паніку серед солдатів; дезори-

В. Еліаш-Радзіковський. *Загибель гетьмана Жолкевського*

ентовані, вони намагалися переправитися на правий берег Пруту, багато з них потонули або були вбиті молдаванами.

Паніка також охопила деяких лідерів армії, включаючи Граціані, які, у свою чергу, намагалися втекти. Жолкевському з великими труднощами вдалося навести порядок. Частина втікачів – найлютішим з яких був супротивник гетьмана Самуїл Корецький – звинувачували полководця в хаосі. Навіть якщо ситуацію вдалося взяти під контроль, всім було зрозуміло, що польські війська більше не здатні воювати з османами.

Жолкевський зумів відновити мінімальний порядок і наказав відступити до кордонів Корони. Незважаючи на низький моральний дух, розбіжності між офіцерами та неодноразові напади османів і татар, армія змогла просуватися під прикриттям колісниць постачання. Жолкевський, оцінивши ситуацію, наказав утворити з возів, зв'язаних ланцюгами, табір і йти в напрямку Могилева на Поділля, до переправи на Дністрі. Вози були в чотири ряди, по 50 возів в кожному ряду. Але близькість до кордону та відчуття безпеки, яке почало з'являтися, призвели до нових розбіжностей серед солдатів.

Коли військам залишалося десять кілометрів до міста Могилева, останні сліди дисципліни та порядку розвіялися, солдати почали дезертирувати, більшість із них були вбиті або потрапили в полон до татар. Маючи лише кілька людей, які відмовилися дезертирувати, Жолкевський марно намагався врятувати ситуацію. Тієї ж ночі він загинув, убитий татарами на полях села Савки (молд. Сауца), а

його голову відправили до Стамбула як трофей. Гаспар Граціані був убитий по дорозі у Валахії.

Для молодого та амбітного султана Османа II (1618-1622) коротка і переможна війна проти слабкої Польсько-Литовської держави була б гарною нагодою для відновлення влади, послабленої через великий вплив сановників імперії. Але завдяки несподіваному повороту подій республіці вдалося мобілізувати необхідні ресурси і зупинити наступ османів на Хотин (2 вересня – 9 жовтня 1621 р.).

Те, що мало бути легкою перемогою Османа II, виявилось, як стверджують деякі османські історики, поворотним моментом в історії імперії. Мирна угода лише відновила статус-кво між Польсько-Литовською державою та османами, але відносини султана з його військом у результаті походу були непоправно зіпсовані; лише через сім місяців яничари повстали і вбили молодого султана, що стало першим царевбивством в історії Османської імперії.

Цецорська битва в народній творчості

Дума про Михайла Хмельницького

*«Відкіль їдеш? Від Дунаю.
«А що чував про Михайлу?
«Еге чував! я сам видав:
Йшли Ляхи на три шляхи,
Козаченьки на чотири,
А Татаре поле крили.
А в тім війську Козацькому
Їхав возок, тай покритий
Червоною китаюкою,
Заслугою Козацькою.
А в тім візку було тіло,
Порубане і почорніле.
За тим возком кінь Лицарський
Веде коня хлоп Козацький,
Держить в руці спис довгенький,
А у другій меч ясенький, –
Ой ще з меча і кров тече.
По Михайлу мати плаче.
Не дуже син порубаний,
Головонька на три часті,
Біле тіло на чотири.*

Антонета КРАЙНІЧУК-КІДЕША

ІВАН НЕПОГОДА. ВІРШОВА ЦИКЛІЧНІСТЬ В ОБРАМЛЕННІ ПОЕТИЧНОЇ ГРАФІКИ (на матеріалі поетичної збірки *Інша крапля в морі*)

Служить народу –
перше діло!
Тож треба
так життя прожити,
Щоб нам його
не закортіло
На старості
переробить.
Сергій Воскресенко

Поетична творчість І. Непогоди тематично розподілена самим автором між кількома циклами. Згідно із класичним визначенням, цикл – художня єдність кількох віршованих творів. Цикл як один із родових типів циклізації в літературі (поряд з епічною та драматичною), що типологічно споріднена з циклізацією в різних видах мистецтва, є безпосереднім, структурно вираженим, проявом діалогічності художньої свідомості¹. Діалогічність простежується впродовж усієї поетичної збірки І. Непогоди *Інша крапля в морі*. Більш того, крім традиційних чинників циклотворення – ідейної та тематичної спрямованості, просторово-часових параметрів, – у циклах І. Непогоди спільний поетичний настрій, який інтерпретують слова з наведеного епіграфу: «Служить народу – перше діло!».

Одна з вагомих ознак циклізації – ліричний сюжет. Переважна більшість циклізованих творів І. Непогоди поєднана лінійним сюжетом (а не протилежним – концентричним, композиція якого характеризується підпорядкованістю циклізованих творів одному, ключовому), зумовленим заданою послідовністю текстів. Проте у циклах *Стежки безконечя* та *Весни кохання* можемо спостерігати концентричний тип композиції. Крім того, присвята збірки (*Рідній Матері моїй присвячую*) та перший, «позацикловий», вірш *Руки матері* настановлюють на думку, що автор намагався підпорядкувати всі цикли одній загальній ідеї. Тому, розглядаючи пое-

тичну творчість І. Непогоди крізь призму збірки *Інша крапля в морі*, можемо стверджувати про гармонійне поєднання різних типів композиції, універсальним принципом якого є принцип монтажу. Він, згідно із визначенням у *Лексиконі загального та порівняльного літературознавства* (Чернівці, 2001), з одного боку, зберігає «властиву ліриці дискретність, перервність», а з іншого, – дозволяє «створювати певну цілісну уяву про світ та людське «я» в їх єдності»². Наслідком такого «монтажу» став і спосіб komponування циклів у збірці: спочатку *Поклін моїй рідній землі*, потім – *Творім красу* і на завершення – *Весни кохання*. Це забезпечує концептуалізовану, узгоджену з авторським задумом, єдність усіх творів.

Уже в першій поезії *Руки матері* з'являється кілька, притаманних лише І. Непогоді, символічних образів: небо, що «ридає» зорями – як наслідок біди, горя в житті людини; секвойя, що «усохне» – передвісник кінця всьому земному. Насамкінець автор із розпачем звертається до всіх матерів, щоб виховували синів гуманними, щоб викорінювали зерно війни з сердець своїх дітей: «Матері, не лишайте синів будувати каземати/ На цій же планеті, на цій же чарівній

¹***Лексикон загального та порівняльного літературознавства / за ред. А. Волкова та ін. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – С. 616.

²Там само. – С. 616.

Землі, / Бо розлютяться й Сонце – і світла не будемо мати, / Й секвойя усохне... за нею – і ми у імлі!»³.

Цикл *Поклін моїй рідній землі* становлять поезії *Коло..., Я – твій син, Тобі, Батьківщино!, Рідний дім..., На вахті, Не йдімо далеко, Над обрієм історії, Матері, Для рідних – рідня, Рідна земле*.

Упродовж циклу автор поступово розкриває образ патріота, що цінує та оберігає свою землю: «Є в мене і рідний ставок, є і рідна тополя. / Про це – розказати я міг би усім. / Хоч впав би покари найгірший грим, / У мене є край – найрідніший мій дім!»⁴. Любов ліричного героя до батьківщини не вичерпна – не закінчиться і після смерті: «Не треба мені / Навіть плачу чужого / Над гробом моїм...»⁵. І. Непогода продовжує цикл настановами: крім патріотизму, треба ще й залишатися достойним сином своєї Матері-Землі: «Вагаюся не стати у потребі, / Коли живу я між людьми»⁶. А обов'язок справжнього патріота-гуманіста – зберігати повагу до всіх жінок світу, бо їхєдне поняття материнства: «І скільки є в світі народів, / І скільки є різних тих мов, / А в серці жіночій жевріє / Свята материнська любов»⁷.

Дотримуватися авторських настанов важко, адже світ мінливий і бурхливий – ніколи не вгадаєш, де наступний поворот і яким він виявиться. Тому І. Непогода заспокоює читача-реципієнта – помилятися властиво всім, головне – не збиватися з правильного курсу: «В словах декількох не сказати / Усе про марноту й вагу каяття... / То ж годі – навчимося читати / Томи нескінченної книги життя! / Нехай же воно й помиляюсь, / Іти уперед – не такий вже то й гріх... / На справах багацько не знаюсь, / Бо так дуже треба прожити й за ВСІХ!»⁸.

Цікавим прийомом цього циклу є використання капіталізації, тобто написання слів великими літерами, що вживається для надання додаткового символічного й оцінного забарвлення. У вірші *Мій народе, все життя тобі моє!* читаємо такі рядки: «Переплавити хочемо зброю в знаряддя для щастя, / Щоб людяно світу жилось відтепер, / Бо скорити ЛЮДИНУ – ніколи нікому не вдасться, / Ми збудимо ЩАСТЯМ і того, що вмер!»⁹. У наведеному тексті автор уживає капіталізацію для вираження сильної емоції, що надає текстовому елементу особливої експресії. Виділені слова набувають відтінку пророцтва: людині – щастя!

Цикл *Час і тополі* – більш емоційно наскладений, він сповнений внутрішніми монологами ліричного героя, риторичними запитаннями, пошуками власного «я» та життєвого призначення. У вірші *Поет і солдат*

І. Непогода ототожнює слово і зброю, акцентуючи на значимості першого: «Їх двоє – поет і солдат, / Однакова зброя – цеглина. / Йдуть ніжно до кожної з хат / Й несуть на долонях серця... / Обидва – велика людина, / Обидва – йдуть кроком бійця»¹⁰. Ліричний герой покликаний створити гармонійне майбутнє, як в поезії *Хай стануть династії...* («династія думки, любові», «праці, обнови»), і залишатися при цьому не зламним, не зважати на важкість сьогодення: «Чи хтось захотів би з нас бути буксирним судном / Та носити на плечах дошки перемоги / В розбурнутому морі, ще й повнім тривоги?»¹¹. Звичайно, іноді з'являється сумнів, мета життя стає ефемерною, розпочинається в круговерті щоденних клопотів. Зрештою ліричний герой запитує сам себе:

*Коли потонув
Вже й останній корабель, –
Нащо ж іще
Й надаліше
бути
маяком?»¹²*

І. Непогода знову використовує поетичну графіку. У вірші з'являється ефект «затихання» слів. Останнє риторичне запитання провокує читача «просмакувати» кожен звук, перейняти настрої безвиході й розгубленості.

У пошуках спасіння ліричний герой звертається до Творця і до самого життя: «Сприймаю в щоденній потребі – / І міць твою, й щедрість, вогонь, що не згас»¹³; намагається знайти відповіді на окремі вартісні для нього питання: чи зміг би хтось «зіперти часу плин», «воскреснути полеглих у боях», «мінати родовід, ім'я нераз»¹⁴. Так він виборсується з помилок минулого і прощається з бідами сьогодення, бо тільки час – найкращий вчитель на шляху до щастя: «Знать хотів би дуже – / Довгий буде час? /.../ То ж не треба школи, / Школа тут – часи!»¹⁵. Адже змогла ж звичайна людина пройти від «бруска кам'яного і кирки» до «твій розум – світи далечині років обніма»¹⁶, змогла ж «звільнитися» від кайданів нещастя й морального зубожіння. Зрештою ліричний герой констатує, що в житті – такий «довгий, закручений стежкою, днині» – не треба нічого, крім «прожити ж нам – раз, і то мудро, не більш».

Пройшовши лабіринтами свідомості й подолавши страхи, ліричний герой виробляє власне життєве кредо: творім красу на цьому світі.

(Продовження на 26 с.)

³ Непогода І., Інша крапля в морі: поезії / Іван Непогода. – Бухарест: Критеріон, 1983. – С. 10.

⁴ Там само. – С. 13.

⁵ Там само. – С. 33.

⁶ Там само. – С. 18.

⁷ Там само. – С. 31.

⁸ Там само. – С. 21-22.

⁹ Там само. – С. 38-39.

¹⁰ Там само. – С. 41.

¹¹ Там само. – С. 45.

¹² Там само. – С. 47.

¹³ Там само. – С. 46.

¹⁴ Там само. – С. 55.

¹⁵ Там само. – С. 49.

¹⁶ Там само. – С. 42.

ІВАН НЕПОГОДА. ВІРШОВА ЦИКЛІЧНІСТЬ В ОБРАМЛЕННІ ПОЕТИЧНОЇ ГРАФІКИ

(Продовження з 25 с.)

В однойменному циклі (*Творім красоту*) він застерігає сучасників та майбутні покоління: «Не вмираймо передчасно, / Пустослів'я залишивши за собою... / Так зробім, аби стогласно / Кожне слово відбивалося луною»¹⁷. При чому автор намагається розв'язати будь-які побоювання чи невпевненість читачів у власних силах: «Не спокою хочу! Кричати, / Нехай прокинеться, встає будь-хто! / Між нами – генії, і то багато... / Не я сказав, це сказано давно!»¹⁸, бо ж справді нелегко «вести за собою / Не тільки / Своїх земляків...»¹⁹. І хоча людина народжена для щастя, але «не кожному, звісно, удасться / Готовити вічність із поту»²⁰. Та все одно не варто зупинятися і продовжувати творити добро, а з ним «красу», що трансформує навколишню дійсність у затишний світ, коли стає так «прекрасно їздить в поїзді життя!»²¹.

У цьому ж циклі І. Непогода немов дякує за власний дар, бо одне із вмінь поета – знаходити «ритми» в повсякденному прекрасному житті. Саме вони змінюють звичне сприйняття і дають змогу побачити красу в буденному: у звуках крапель дощу, в польоті лелеки, в дитячому сміху. Мабуть, тому, за словами поета, праця письменника – то «не шеляга там кинуть», то «бджолиний політ у незвідані поля»²².

Цикл *Шабля часу* тематично перекликається з циклом *Час і тополі*. У ньому також є твори, у яких ліричний герой у пошуках відповідей на злободенне звертається до Творця – *Смерть пресвятого...*, *Боже...*, *Власне кажучи, Недовір'я, Прірва*. Спостерігаємо своєрідний монолог без відповідей, спрямований до Бога, зосереджений на пошуку його в собі і в довколишньому.

Відправною точкою циклу вважаємо поезію *Пошук часу*, у якій автор зобразив намагання людини «віднайти себе»²³. Упродовж цього нелегкого шляху він розмірковує як по-різному світять «зорі»: «Одні, не проживши, вмирають / В нелюдському горі, / А інші – сміються над цвітом весни...»²⁴; як люди вибудовують між собою безглузді стіни й кордони, яких не може бути, адже «Ми рідні усі / Й щирі на слові...»²⁵, бо ж майбутнє для всіх спільне. Зрештою ліричний герой знаходить правильний шлях до

щасливого майбуття і охоче ділиться досвідом: потрібно зіграти відведену у житті роль відмінно і «зостатись таким до останнього дня»²⁶. Якщо ж хто шукає безсмертя, то й воно цілком реальне. У вірші *Прадіди* читаємо: «І все ж ви існуєте / Нашим святим існуванням / Й будете ще існувати... / А далі... / Всіма існуватимемо разом»²⁷. Лише повага до предків і чиста совість сьогоденного дня – шлях до духовного безсмертя. Але ліричному герою ще рано прагнути до цього, його мета ще не досягнута, чим він і ділиться з читачем:

На престол безсмертя –
Ніколи мені...
Й мертвим у живих,
Щоб зводить п'єдистали...
Лиш бджолиним летом
Сію промені,
Щоб із початку
Хоч початком стали.²⁸

Філософське спрямування попередніх віршів змінюють мінорні тони і зажура циклу *Як мрії розсади стають*. У закрутах сучасного «людського світу» ліричний герой поволі втрачає себе, з тривогою описуючи стан заблуканих серед прогресу майбутнього душ: «все ще не знаємо, хто я, а хто ти...»²⁹. Сучасність спрямована на досягнення матеріального і аж ніяк не на внутрішній світ особистості – так нівелюється людина як творіння Господа, втрачається її значимість на шляху до майбутнього. Все – купується, все – продається. А як же душа? У вірші *До світла* автор наголошує: не зважаючи на «біг тривоги», мрії повинні *здійматись* щоразу вгору³⁰. А порятунок від втрати особистісного «я» слід шукати в прекрасному. Такою видається яскрава картина заходу, коли процес падіння роси прирівнюється до гіркого ридання (*Захід*). У поезії *Метаморфоз* І. Непогода навіть зображає злиття ліричного героя з природою: «Та в кожній гілці – буде мій ескіз / Й свистітиму у листі без надій...»³¹.

Ненадійність та регрес сучасного світу автор намагається «перекреслити» віршем *Тривкість*: «У далеких десь століттях / Випасалися ідеї, / Що долали повінь світу / Й не одну страшну війну... / ... / Так родилися преславні / Й всемогутні корифеї»³².

¹⁶ Непогода І., Інша крапля в морі: поезії / Іван Непогода. – Бухарест: Критеріон, 1983. – С. 42.

¹⁷ Там само. – С. 56.

¹⁸ Там само. – С. 58.

¹⁹ Там само. – С. 60.

²⁰ Там само. – С. 61.

²¹ Там само. – С. 57.

²² Там само. – С. 64.

²³ Там само. – С. 66.

²⁴ Там само. – С. 65.

²⁵ Там само. – С. 69.

²⁶ Там само. – С. 71.

²⁷ Там само. – С. 68.

²⁸ Там само. – С. 70.

²⁹ Там само. – С. 78.

³⁰ Там само. – С. 80.

³¹ Там само. – С. 83.

³² Там само. – С. 81.

Авторське пророцтво вселяє віру: ще придуть «корифеї», що покажуть шлях у світле майбуття. А, може, вже прийшли?

Два цикли збірки *Інша крапля в морі* споріднені за композицією. У *Стежках безконеччя* ключовою видається цитата: «А найкоротша / З найдовших доріг – / Тільки дорога до рідної хати»³³. Ліричний герой згадує пройдене та побачене, замислюється над вічними атрибутами буття: добро і зло, правда і брехня. У вірші *Мандрівник* звучить злободенне: «Чому життя кінця, / Ні початку не має, / А вічна молодість / Не зупиняється / Хоча б на мить?»³⁴. Вражають яскраві метафори та порівняння цього циклу, наприклад, «закривавлене» ранковим сонцем повітря і «крила майбутнього», що здіймаються над людським світом (поезія *Сонце*). У циклі *Весни кохання* «центральною» є вірш *Любов*, у якому вона зображена «безмежною та одною, / Немов усмішка скрипки...»³⁵; лиш любов привносить у життя всепоглинаюче щастя (вірш «*Ти*»); а без неї «порожні дні, чи й роки» (*Недосяжність*). Не зміг І. Непогода оминати цього всесильного почуття, адже, за словами Л. Фейєрбаха, «лише той чогось вартий, хто любить». Мабуть, саме тому цей цикл завершує збірку *Інша крапля в морі*.

У переважній більшості поезій І. Непогода застосує перехресне римування. Але у двох віршах фіксуємо нетипові віршові схеми: у творі *Поет і солдат* – аВасВс; у поезії *Дозвольте нам, Бути на ви* – AbAbbAb. Наведемо зразок:

Сліди мого роду –	
у теміні часу	A
Блукають... можливо, й самі...	b
Не чути його дивовижного гласу	A
У крику шалених	
і буйних віків?	b
О, скільки потрібно нам днів,	b
Ще скільки потрібно нам	
згаяти часу,	A
Аби затоптати	
слідочок підків... ³⁶	b

У віршах *Руки матері, Я – твій син, Мій народ, все життя тобі моє!*, *Над обрієм історії, Рідний дім...*, *Звільнення людини, Хай стануть династії...* І. Непогода використовує специфічне графічне зображення, пов'язане, мабуть, із бажанням надати окремим словам певного смислового навантаження. Через графічну структуру читач сприймає систему авторського мислення, його комунікативний простір.

Проілюструємо:

*Матері,
не лишайте,
щоб пазурі
все убивали,
Що ваша рука
пресвята
виросла віки!
То розпалюють війни,
щоб ваші сини
погибали,
А діти
не бачили,
як виглядають
батьки!*³⁷

Подібне автор використовував і в інших віршах, але таку будову мали лише окремі рядки.

У поезії *Завзятість* через графіку І. Непогода передає додаткову інформацію, читач залучається до індивідуально-авторської картини світу:

*А батько
Кропивою
Злегка
По стегах
Пестив...
Щоб ріс син,
Щоб був син.*³⁸

У вірші *На колисці хвиль* автор апробує доволі незвичну строфічну будову:

*На колисці хвиль
Лечу у кожну мить,
Хоч не знаю, доки
В жилах кров шумить...*³⁹

Подібне ми вже спостерігали у творах П. Шовкалюка. Йдеться про графічну схожість будови вірша з гіпноактовою античною строфою. Порівняймо із твором Горация:

*Non ebur neque aureum
Mea re nidet in domo lacunar,
Non trabes Hymettiae
Premunt columnas ultima recisas...*⁴⁰

Різниця між версифікаційними системами (метрична давньогрецька й римська та силабо-тонічна європейська) не дає змоги наслідувати метрику античних строф, але їх доволі красиве зображення привертало увагу багатьох авторів різних країн та століть. Українські письменники Румунії не стали винятком.

~~~~~

³³ Там само. – С. 84.

³⁴ Там само. – С. 87.

³⁵ Там само. – С. 90.

³⁶ Там само. – С. 40.

³⁷ Там само. – С. 8.

³⁸ Там само. – С. 59.

³⁹ Там само. – С. 49.

⁴⁰ Horati Q. Flacci, Carmina / Q. Horati Flacci. – Leopoli, 1937. F. – 17.

Мара РУС

Разом з нашими братами-українцями

Їхня невинність не може зрозуміти, що з ними відбувається. На обличчях більшості з них – смуток і неспокій. Їхнє дитинство не мало б знати такої події, яка поставила б під загрозу їхнє майбутнє. Матері – найсильніші істоти у світі – тепер найслабші. Важко описати збентеженість, яка оселилася в їхніх душах. Деякі з них залишилися на фронті з чоловіками, інші намагаються триматися міцними заради дітей.

Дружба, народжена у воєнний час

Ми живемо в епоху швидкості, але також і в часи невизначеності. Мир і спокій у цьому світі були миттєво зруйновані несправедливою війною, яку Росія розв'язала в Україні. Український народ переживає моменти відчаю та збентеження, і єдина його надія – Бог. Віра й сила, яку українці отримують згори, дають їм сили рухатися вперед у цій жорстокій боротьбі.

Від щирого серця для біженців

У ці важкі часи волонтерство включає особливі емоції та надзвичайне навантаження. Не вистачить слів, щоб описати в достатній мірі те відчуття безпорадності, яке я як волонтер на залізничному вокзалі Сігету Мармаціей відчуваю щодня. Проте крім моральної підтримки, яку я пропоную біженцям, хотілося б зробити більше. Хочеться зняти рукою весь їх біль, запевнити їх, що все буде добре, що вони у безпеці. Хочеться сказати їм, що цей поганий сон закінчиться завтра, і що їхнє життя повернеться у звичне русло. Але, на жаль, я нічого з цього зробити не можу.

Дорога в невідомість

Якби стіни вміли говорити, о, яку історію мала б розповісти зала очікування вокзалу, де проживає стільки смутних душ! Найуразливіші жертви – діти.

Протягом цього періоду волонтерства я знайшла нових друзів. Катерина – одна з них. Ми познайомились, коли я запропонувала їй свою беззастережну допомогу, зблизились, так я дізналась її історію життя. Катерина – молода мама, якої життя тільки починається. До війни її світ здавався ідеальним. У неї була добре оплачувана робота, двійко прекрасних, розумних, чемних дітей і поважний чоловік. Але тепер вона розуміє, що життя означає більше, ніж гроші та комфорт, що найцінніше – це жити в мирі та спокої.

Боже, помилуй український народ і дай нам сили бути з ним докінця!

Віргілій РІЦЬКО

Гутулі

Колись, якоїсь весни, наш дід посадив кілька гутуль (айв). Тепер вони такі старі, що їх верхи усохли, а навколо них розрісся буйно гутульник (зарослі молодих гутуль). Родять вони рясно через рік, і тоді гілля гнуться від гутуль.

І цієї осені багато жовтих ароматних гутуль туманом обвитих. Он уже одна гілка не витримала, відламалась, і гутулі на ній пов'яли.

Данило знайшов тички й підпер обтяжене плодами гілля. Сів на пенюку та й задумався. Для кого це він старається? На базар він гутулі не везе, бо вже нездужає, а базар далеко, та й раніше не возив ніколи. Так що не тільки в нього, а й у людей немало їх гниє під деревами. А в дітей вже й машини власні, могли б приїхати. Еге, могли б. Дочка десь за кордоном, а син поїхав зі своєю на море.

А гутулі уже дозріли. Данило зриває одну. Гутуля м'ясиста, пахуча. Поволі їсть. Солодко-кислувата.

Данило піднімається і йде до сусіда Василя, он чути клепає косу на подвір'ї.

Побачивши сусіда, Василь, залишає косу, Данило, вітається і бере косу, розглядає.

– Добре клепаєш, – каже.

Василь стримав усмішку – дядько Данило просто так не похвалять.

– Ви ж колись були першим корсарем, – Василь хоче і зі свого боку щось добре сказати.

– Був кінь, та вже нема, – зітхає Данило. – Ну, як там Дунай?

– А що вам? Може, риби хочете? Так я вам, дядьку, наловлю.

– Та ні, це я просто так спитав, – каже Данило. – Піду, бо дві курки маю, треба пасти, – жартує невеличкого.

Василь здвигнув плечима, не розуміючи, чого приходив сусід.

Наступного дня Данило пішов до Дунаю. Помало йшов стежкою через городи, що розкинулися по долині, відмітив для себе: добра картопля цього літа; соняшники, як решета, і папушоя (кукуруза), як ліс, вигналася. Не тільки на гутулі врожай.

Насилу пробрався стежкою. І верба, що торік була далеченько од берега, вже лежить у воді догори корінням. Скільки тих верб уже забрав Дунай! Не на одну він, ще будучи хлопчиком, вилазив, заглядав у дупла, в яких гніздилися горобці.

– То як воно, ловиться, помаленьку? – запитав, щоб якось почати бесіду.

– Та ось, бачите: і насмажити буде, і на юшку.

Під кучерявою вербою круглолиця молодичка шкребе якусь рибу.

– Наловив оце такої мороки, та сам би й чистив! – каже молодичка.

– Бачите, які тепер жінки: сам лови, сам вари, – усміхнувся бородатий молодик.

– Та вони завжди такі були, – доказав Данило. – Моя колись також казала: ти мені отої дрібти не принось. – А як вам тут, на Дунаї?

– Тут чудово, тільки шкода, що відпуска кінчається. Через кілька днів треба зніматися з якоря, – зітхнув молодий чоловік.

– Так ви приходьте до мене, – перейшов Данило до діла. – Наберете гутуль скільки захочете.

– О, гутулі? – зацікавилась молодичка. – А чому продаєте?

– Не продаю. Так наберете.

– Як це так? – не зрозуміла.

Данило повернувся й подався додому, вже на ходу гукнув:

– Ви ж дивіться, приходьте!..

Думав, що й не прийдуть. Та надвечір рипнула хвіртка. То були вони – бородатий з молодичкою.

– Ну, добре, що не забулися! Ходімо до гутуль. – Вибирайте собі будь-яке дерево та рвіть. Гутулі добрі, червивих немає.

– О, тут у вас справжній рай! – вигукнула молодичка.

– Що рай, то рай. А кому тут раювати? – тихо сказав Данило.

– А що, ви сам живете?

– Сам. Діти, може, колись прийдуть.

Нарвали гутуль, внесли до хати. Бородатий хотів заплатити Данилові.

– Е ні, що ви! Я ж сказав, що так наберете! – махнув рукою Данило.

– Спасибі вам!

Понесли гутулі бородатий з молодичкою.

Данило провів їх за хвіртку й присів на лавиці.

Тетяна Кугай. Айва у вазі

Микола КОРНИЩАН

СПРАВЖНЯ ДІЙСНІСТЬ

***

фотографуєш з поїзда
користаєш зум 40x

десь за поворотом
на відстані 1,3 км
як указує дисплей фотоапарата
помічаєш у деталях силует жінки
одягненої в біле
лежачої поміж рейками

залишаючи враження що з пейзажу
цієї реальності
стікають уже всі пігменти
велячи вірити що в схожих місцях
ніхто не може померти в години померків
хоча на склі вікна
небо тремтить дедалі інтенсивніше

хоча в дальніх планах
іноді вбачаєш і тих котрі
щоби винайти вихід
завжди прямують
в зовсім інші скерованості

зумовлюючи враження що і ти
в ці декілька моменти що залишилися
до пошуку понад силуетом
повинен би поспробувати визволитися
з цього інтер'єру борознячи безкрайність

повинен би поспробувати вірити що існуєш
десь в іншому місці
зокрема цими доленосними моментами
коли фотографуючи слухаєш в навушниках телефону
радіо Сіная:

сильний землетрус
цього ранку
здав шкоди тільки периферійному гробовищу
розсіченому залізницею

***

цими серпневими надвечір'ями
коли здається що чекаєш мене отут одвічно
освітлення ослобоняє каміння доріг
з тьми просохлих глибин
та майже сипких

з баюр спорожнілих від води
де коріння починає сунутися
а вільхи з королівських просторів
стають димом змішаним з тінями

навіть і між нами
в цім борі з завжди мінливими краями
паленіючі та розтоплюючись
наче щось інертне та питоме

стаючи саме тією барвою
яка вже не допускає бачити повітря
з-понад потоків зав'язаних лиском

саме поруч тебе
домислюючи усе те що розглядаю
коли переміщуєш уступи позostalої реальності
за кшталтом з фотознімків
з минулого року

***

мов би й не трапилось нічого вагомого
наче бачив би вперше
усе те що уявляєш повсякчас
ухиляюся вірити що я саме тут
що ти побіля

між цими тектонічними тінями
та розмаїтим камінням
розташованим за взірцем карт
чужих за все те що пізнаєш
що приймаю що є ще реальним

досить допустимим
між цими ріками мов з роси
розмежовуючи периметр дощу
в цім часі в яким забувається сутне

хоча й відчуваю що усе видається насправжки
та хоча й бачиш що дзеркала з покою готелю
поглинають відбиття що залишилися ще з ночі
світла стаючи міддю яка оторочує

езопівські реклами через дорогу
крила обвуглілого шиферу
приналежного вірогідно статуеткам
що здавались колись-то янголами
або іншою цинічною витівкою

кумедним переплетом силуети людини
яка опускається мідною драбиною в канал Діджі
та громіздкого крука що випорснув з-поміж кабелів
які призвели до короткого замикання
через воложисту тьму

визволили майже металеві контури
доконечні місту в яким
я тинятиму
мов у всім тім чого не пізнається
що не можна буде пригадати аніколи
та навіть і не зрозуміти

подібно твоїм слезезуванням
зізнанню що й ти снила як я снів
все те що ми будемо бачити вперше
навіть і на склі дзеркала яке зараз
коли джуги були вже заліплені
зображають справжню реальність

та частку того що ти прозираєш
коли просуваємось крізь денне світло
аж покінь не входимо в нічне
тієї ж інтенсивності
начебто ніколи не трапилося б
анічого особливого

***

кажеш що я повинен би слідувати за тобою
нехай і по той бік
де культиватори ірреальних кольорів
продають фрукти на краю дороги
яка поринає все більше
в інтенсивність світла відтінку малини

навіть і ополудні
коли вагаємось вірити
що між цими палаючими деревами
було б допустимим навіть і незначне
мерехтіння тіні
в цих проблесках ополячуючи близькості
мовбито саме небо вилило б
свої краї поміж узлісся цих борів
пульсуючих всіма нюансами
вічно живого зеленого
в наших дедалі чіткіших поглядах
яких навіть можна примітити
як щось промінне

навіть і в очах інших
в яких зберігається
та ж блискуча прозорість
вирізує майже інший світ
з баченого Брашова

кажеш що тільки непізнане
заманює нас іти далі
за дзеркала та скло
де мов на поверхні якогось озера
згущає навіть і небо
те зі споминів тих які
після спалювання охотять стати вітром

Малюнок Василя СОКОЛЮКА

через те що ані вогонь не горить без атмосфери
земля стає винним каменем
а вода не тече якщо з ріки
бракують струми повітря

кажеш що тільки світло затримує все
в досконалій рівновазі
саме отому нам треба б пробувати
не ігнорувати все те що є
тільки таким яким потрібно щоби було

кажеш що мені треба б слідувати за тобою
по той бік
де культиватори нереальних кольорів
збирають вічно живе зелене
з листків малини
навіть і зараз
коли зупиняємось на мить
тільки щоби згадати
що ми ще отут

ми живі
хоча палаючі галузки
з краю дороги
віддають дедалі важкі тіні
цій ріці яка пирає їхнє відбиття
поза це місто
та цей світ

до вогню що зарубує лінію горизонту
по тім боці неба
повного блиску води
та димових хмар

Анна ТРАЙСТА-РУШЬ

Старі спогади

(Уривок з роману «Дикий рай»)

Рік тому, скоро після того, як розтанув останній сирій сніг, Іван Довган, старший Петришин син, приїхав додому. Завжди приїздив у відпустку в село наприкінці березня, перед Великоднем, коли навкруг Лали цвіли бриндуші¹ і ключіки², бо тоді рідна набрякла земля, як і бруньки дерев, пахла ранньою весною і ждала його.

Коли доходив до батьківського обійстя, мав звичку залишати свій багаж на межі, а сам, як і тоді, коли був хлопчиком, подавався бігцем прямо до криниці. Любив відпочивати на плиті, що звисала над кобуром біля межі, мов якийсь старий капелюх, де гасив спрагу, бо видряпатись із тягарем на плечах аж під саму Глинницю, не була зовсім легка справа. Хоч і скорочував дорогу майже наполовину, бо завжди виходив із поїзда у сусідньому селі, звідки було набагато ближче до рідного дому, ніж зі станції свого села, після нічної подорожі добре відчував втому.

Відпочивши трохи, він промив спітніле обличчя і ковтнув кілька пригощ живої води із рідної криниці, а потім бадьоро подався межею та від краю до краю обійшов весь їхній город так, як колись робив і його батько.

Петро Довган, коли повертався додому звідкілясь здалека, поки не оглянув весь свій маєток, не заходив у подвір'я і до хати, хоч би як не ламали його втома й голод. А тепер те саме повторював і його старший син Іван.

Коли добрався на гору, Іван зайшов у лісок і присів на сухий пень недалеко межі, де було давнє сховище, заросле плющем і курпином³, навкруг якого тепер цвіло безліч весняних ранніх квітів, котрі зразу впізнали свого давнього садівника та весело під ранніми променями сонця розгорнули свої чашечки, де пригощали бджілок і джмелів.

Упізнали його й дуби та берези, котрі під подихом вітру схилили своє віття та весело привітались, як і зелений дятел, схожий на папугу, котрий, побачивши

господаря, жваво постукав у стовбур берези, мов просив собі дозволу, а потім хлещучи пурхнув кудись у гущак.

Іван глянув йому услід і пригадав собі давню гарячу розмову між батьками про засадження цього лісу. Хоча йому тоді було десь чотири-п'ять років, пам'ятав добре все, і тепер пробував повернутись думкою хоч на мить у своє дитинство, коли разом із батьком і дідом Чірібаном саджав тут кволі деревини, а потім він же із сестрами – бриндуші, фіялки та лілові ключіки, що цвіли вздовж Лали, котрі своїм чарівним цвітом охрестили і річку ще від невідомих часів.

***

Коли Петро Довган оселився біля Лали, ще перед другою війною, вирішив засадити лісом ту пусту частину їхньої землі, що була під самим вапняком, де через білий камінь не росло майже нічого, окрім кущів терену і шипшини, папороті, смердючого твердого вовчинця і пахучих карликових ружок⁴, котрих обходила всяка твар.

– Хто чув таке, чоловіче, аби ліс рус на городі! – протестувала Василина, його жінка. – Другі урубують ліси у лазах⁵, де чістят деякі корчі, аби мали, што косити та пасти маржин, а ти, Петре, пуд хижов хочеш засадити гущак?

– Яке мені діло до других, Василино? Многі із них думають коротко. Для них існує тільки нині, а што буде завтра або позавтра, ото їх уже не цікавит. Коли приходять злоти, на берегах⁶ завсіди земня-са рве і суне, аж не має, хто би її пудперав. Ци може хочеш, аби ми там орали та засівали мелай у штоварях⁷.

– Де таке говориш, Петю? Там лиш саме каміння та й ями якісь.

– Видиш? Косити там не годен⁸, ані пасти не є што. За ото там негайно гія засадити ліс, бо не хочу, аби вся Глинниця зийшла у долину та прислопила нашу хижу та й город поністожила. Ти не виділа, як її викоренили і знижили. Тепер ця чудова пахуча квітка охороняється законом, бо стала дуже рідкісною в природі.

⁵ Лаз – луг, поле окружене лісом.

⁶ Берег – пагорб, шпиль, невелика гора, ґрунь.

⁷ Штоварь – брила, камінь.

⁸ Не годен – не може, не в силі.

¹ Бриндуша – (бот.) пролісок.

² Ключік – (бот.) підсніжник, собачий зуб.

³ Курпиня – (бот.) вусик, хміль.

⁴ Ружка – (бот.) терниста пахуча карликова троянда, заввишки до 25 см., що росте лиш на високих валнистих сонячних горбах. Через її колючі стебла, дуже шкідлива для худоби. Люди

у Поляка, на туй другуй частині гори урвалася земля посеред ниви, аж на три сажні глибини. Уйди на берег і будеш видіти! Аби годні косити та орати, оти учістили все, што там було та, ані корчіка на лік не залишили, окрум коркодуш⁹, котрі розвелися самі, ще удколи там плішили вапняний камінь. А тепер, хто винен?... Там земля дрантива, та гія-ї якос закорпати¹⁰, аби-са загоїла.

– Там має бути пуд земнев повно усяких дірей¹¹ і тунелу порожних, як у киртиці¹², котрі тепер-са заривають, – припустила Василина.

– Є доста. Та й на нашому городі є скулька. Засадиме ліс і зопреме сесе нещастя, а через двадцять-тридцять году будеме мати і хосни. Буде дров, остривей, тичок, грибу, а май пузно – і дерева. А до того заялиме¹³ сесю голу Плішку, де будут потята¹⁴ вити собі гнізда, зазулі кукати, а тебе корняти пупези¹⁵, як Івана Кранґу¹⁶, – пожартував він та, пригорнув її до себе.

Василина не відповіла, тільки посміхнулась та, хоч і не була дуже задоволена його наміром, залишила Петра у спокою:

– Роби, як ти знаєш, бо ж – твій город, – промовила вона і взялась до свого діла.

І так протягом трьох років, аж до самої війни Петро Довган приносив із-за Верха, з великого ліса, що спадав на Лалу, всіляких рідкісних деревин і розсаджував їх на своєму городі. Коли повернувся із фронту додому, лісок уже підріс добре, як і його трое старших дітей, бо одно із них, найменше, захворіло та загинуло скоро після того, як його мобілізували.

Роки пройшли дитячим сном, а ліс піднявся птицям на втіху і Петрисі на хосну, нагадуючи всім із Лали про розумне діло Петра Довгана, котре продовжували і його діти.

Коли ходили за Верх по гриби або хворост, завжди набирали в кишені жолуді й жирь¹⁷, а потім садили їх у молодому ліску, поки не зупинив їх сам Петро, коли повернувся із війни:

– Доста, діти! Буде! Бо ви засієте мені гуцаком весь город, та не буде міста¹⁸ ані корові, ані ягнятам,

де пасти. А ваша мама намісто¹⁹ моркви й цибуль буде у грядках полоти ваші дубки і буки, – жартував він, радіючи в душі, що діти успадкували його любов до всього дикого.

Коли Петро Довган воював на фронті, Василина разом із своїми діточками, котрим допомагав, коли міг, і її батько, підчистили деревини, щоб були здорові та росли прямо, а гіллям від них підкріпили межі. На межах садили грабки, тополі, верболози, де закопували і плоди від свидини, котюжини, бузини, ліски, калини, горобини та різних видів чорниць і родючого терня, щоб захистити молодий ліс від овець і кіз, котрі під час війни не мали меж і випасались, де попало, а вівчарі без сорому пхались туди, де не було господаря вдома.

Влітку, коли мати кидала під дубки і берези корінці та капелюхи від старих грибів, котрі вони приносили із-за Верха, Іван, Марічка та Андрій, зацікавлені, розпитували матір:

– Мамо, зашто²⁰ розмітуєте²¹ старі гриби попуд корчі? – запитала дівчина.

– Аби са родили і в нас, бо нічо не росте без насіння, діти.

– А чого ми садиме верби, дички, лисниці й сіме усяке терня у плоті?

– Чого? Абе-сте мали што їсти вліті, а потята взимі, бо і на них треба думати. А по-друге, обгороджуєме ними межі аби уці²² не заходили.

– Мамо, а восени і навесні, што ви сипали біле із склянки²³ по городу, коли приходив ботей²⁴ овець?

– Отрою...

– Як? Отрою???

– Так, отрою...

– А як поздыхають уці?

– Най поздыхають усі биги²⁵, аж до останньої, аж їх не гадкують учарі й пускають на наш город, у лісок і присади.

– Учарі не знають, што лісок засадив наш няньо, а я ему допомагав, та думают, што там лиш пусті корчі ростут, – сказав сумно Іванко.

(Продовження на 34с.)

⁹ Коркодуша – (із рум.) алича.

¹⁰ Закорпати – залатати, відновити.

¹¹ Діра – нора, дірка, яма, ґрот.

¹² Киртиця – кріт.

¹³ Заялити – прикрасити, оживити, заселити. (Термін походить від слова «ялина», вічно зелене дерево, що символізує життя і його красу, постійність і вічність).

¹⁴ Потята – пташки.

¹⁵ Пупеза – (із рум.) одуд.

¹⁶ Іоан Крянґе – класичний румунський письменник, автор знаменитої повісті «Спогади дитинства» та численних казок і оповідань.

¹⁷ Жирь – букові горішки, котрими годували взимку свиней, овець, кроликів і кіз.

¹⁸ Місто – місце.

¹⁹ Намісто – замість.

²⁰ За што? – Чому?

²¹ Розмітувати – розкидувати, розсівати, тратити.

²² Уця – вівця.

²³ Склянка – пляшка.

²⁴ Ботей – отара.

²⁵ Бига – (з неважл.) стара німецька вівця.

Старі спогади

(Продовження з 33 с.)

***

– Лиш ти помагав?.. А я не держала деревцята, коли няньо загібав глину²⁶ округ них? – перебила його Марічка.

– І я топтав навкруг них глину, аби приймилися, – не здавався малий Андрійко.

– Добре, голубчіки мамини! Ото – ваш ліс, бо росте разом із вами. Та гадкуйте єго уд овец, бо учарю схусних уже не є. Всі на війні, як і ваш няньо, а ботеї гадкують лиш якіс неваловшні²⁷ легінищі. Легко бути ґаздами на чужих полях і городах...

– А няньо коли прийде дому із війни? – розпитували Василю діти.

– Даст Бог та прийде! Коли?.. Не знаю... Але прийде! – рішуче відповіла їм мати та, пригорнула міцно всіх трьох до себе, відвернувши від них своє обличчя, щоб дати волю сльозам, що котились самі з очей, бо минуло уже чотири роки, як Петро пішов на війну, а два, відколи не мала від нього ніякої вістки.

– Мамо, а ви удки роздобули того білого отроу, што держите у склянці, коли уці ходят суди? – запитав зразу Іванко, щоб розважити якось свою матір.

***

Тепер йому було дванадцять років, і він розумів досить добре не тільки сімейне становище, але й світове. Коли мати слала його за чимось до діда, то завжди у його майстерні заставав когось, хто листав газету, яку добували від Бедара, котрий перед війною був мером у їхньому селі й жив на самому Верху під Дубровою.

Дід по матері, Федур Чірібан, був теслею, люди часто заходили до нього із якимось ділом: один хотів граблі, другий – топорище, третій – драбину, четвертий приходив просто так, щоб побалакати із людьми та дізнатись, що відбувається на фронті, у світі або на селі.

Правда, тепер до діда заходили тільки старики і понівечині війною каліки, жінки або хлопчуки, бо всі здорові мужчини воювали на різних фронтах. Але і від них Іванко почув багато різних цікавих і серйозних речей, котрі загартували його та підштовхнули зара-но змужніти.

– Купила-м на ярмарку!.. – неохоче збрехала Василина, бо не хотіла видати, що вдалась до хитро-щів і сипала у пляшку білої муки, котру розмішувала із водою, а потім цю рідину, схожу на отруту, лила по городу тоді, коли вівчарі-негідники пускали туди овец і кіз. І так, просто і розумно, а до того і без жодної сутички, вона настрахала вівчарів та віддалила їх від свого лісу й городу на довгий час.

Тепер, коли Іван Довган повернувся до рідного краю, його зустріли на горбу буйні берези, осики, білі тополі, клени, ясени, явори, в'язи, акації, граби, береки, молоді дуби, буки і ґоруни²⁸, дикі черешні, груші-дички та яблуні-лісниці, що уже почали осінню сипати мішки жолудів, жиру і плодів, котрими взимку Петриха годувала свиней, бо кукурудзі не дуже велось у лісовому ґрунті. Та хоч і родилась сяк-так, бо ґноїли добре землю, під осінь завжди докучали їй дикуни²⁹.

Малюнок Василя СОКОЛЮКА

²⁶ Глина – ґрунт, глей.

²⁷ Неваловшний – недотепний, непригожий.

²⁸ Ґорун – (бот.) гірський дуб високої якості із чорною корою

і дуже твердою серцевиною, що росте по високих горбах і горах, звідки й пішла його назва.

²⁹ Дикун – дика свиня, кабан.

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

*(Уривок з роману)**(Продовження з № 334)*

Наступного тижня дощило два дні безперестанку – був то тихий, але рясний дощ, і люди та «скурсанти» раділи, що збулися трохи духоти й пекучого сонця, але найбільше тішилися, мабуть, екскаваторники, оскільки дощ утоптав і «втихомирив» пісок, укріпив таким чином береги каналу, і робота «дичини» виявилася більш продуктивною.

Третього дня було ще хмарно, але дощ перестав. Міжок мав іти того ранку копати канал. Він узяв із мисника ключі екскаватора (вони домовилися там їх тримати, бо після того, як заправляли ввечері екскаватор, іноді відвозили його на канал, замикали й він залишався там до наступного дня), прихопив також пляшку води й пішов на роботу. Зі своєю зміною зустрінеться о першій годині, коли обідатимуть разом, а о другій Микола Іванишин візьме ключі з мисника й піде копати; зустрінуться вони знову, коли «бабка» подасть їм вечерю. Екскаваторники домовилися з нею, щоб годувала їх на обід і ввечері, а для сніданку кожен із них купував у сільському магазині, що бажав: ковбасу, бринзу, якісь консерви, масло чи маргарин. Миколі Іванишинові подобався маргарин; вранці намазував ним дві грінки хліба, а поверх маргарину – мармелад або шипшинову пасту. Чай варив у спальні на електричній плиті. У Катирлезі була пекарня, де випікали дуже смачний хліб. Міжок іноді сміявся: «Ти, Миколо, ласуєш солодким, мов діти...». Після вечері іноді йшли до «Буфету», але рідко, бо «дичина» стомлювала їх і заставляла рано лягати спати.

У підобідню пору прояснилося й потепліло. Іванишин прибув до «бабки» о без десяти першої і дивувався, що дядько Джіка не прийшов обідати.

– Ади, він спізнюється саме сьогодні, коли я приготувала спеціальну страву, – сказала вона, але говорила не сердито, а швидше нетерпеливилася запізненням свого комірника.

– Повинен з'явитися, бо вже пора, – пробував Микола Іванишин заспокоїти її. – І що саме зварили ви нам сьогодні, бабко?

Іванишин теж називав її «бабкою», імітуючи Мігока, але Анна ще не була бабою – їй найбільше п'ятдесят років; була вона низенька, рухалася дуже швидко і, правда, почала сивіти передчасно. Але не через сивину назвав її Міжок «бабкою», а тому, що так звер-

тався до Анни її онук Маріан, семирічний хлопчина, котрий постачав майже щодня снопами комишу, які привозив мініатюрним візочком, схожим на справжній віз, а бабу палила той комиш у самановій печі, побудованій на окраїні подвір'я біля шопи. «Я привіз комиш, бабко», – заявляв онук. «Браво, Маріане! Скинь його біля печі. Ось так. Ходи, дам тобі два леї на цукерки, а не на цигарки, як роблять інші шибеники, чуєш?» «Добре, бабко...».

– Сьогодні я зварила вам борщ з кишок білуги, – гордо заявила Анна. – Це рідкісна страва.

«Бабка» Анна пройшлася крок-два туди-сюди й нарешті задивилася на вулицю:

– Не видно його, – сказала. – Мабуть, захопився роботою і забув, що пора обідати.

І Микола Іванишин дивувався, що Міжок запізнюється, ба навіть став непокоїтися, коли запізнення продовжилось вже до пів на другу.

– Іду до каналу, – сказав Іванишин. – Може, дядько Джіка забув накрутити годинник і тому не знає котра година.

Він вийшов на вулицю й поспішив у напрямку морського узбережжя. Проминув пікет прикордонників, а коли піднявся на першу високу піщану дюну, побачив не тільки екскаватор на відстані якихось ста метрів, а й уже чув і пахотіння його двигуна, та було воно рівномірне, монотонне, а не ревіло, як кожного разу, коли ДГ напружувався викопати і підняти повний ківш. «Що робить дядько Джіка? Не дивиться на годинник?» Микола Іванишин прискорив ходу. Коли дійшов до екскаватора, побачив, що Міжок сидить на піску, опершись спиною до гусениці й глухо стогне.

– Як справи, дядьку Джіка? Що сталося?

– Добре, що ти прийшов, Миколо, інакше я тут мав сконати, – тихо відповів він.

– А що таке? – занепокоївся Іванишин.

– Я, мабуть, зламав ногу.

– Ви що?!

(Продовження на 36 с.)

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Продовження з 35 с.)

Мігок підсукав обережно брудну штанину й показав йому закривавлену рану, – шкіра на гомілковій кістці була здерта майже до коліна.

– Я посковзнувся й упав гомілкою на гусеницю, – зі стоном прошептав Мігок.

– Поранення, бачу, серйозне... А, може, перелому кістки нема...

– Я гадаю, що таки переламав, бо не можу стати на цю ногу. Добре, що ти прийшов, щоб допоміг мені дійти до диспансеру.

– Певна річ, дядьку Джіка. Я думаю вчинити ось як: допоможу вам піднятися на здорову ногу, відтак я схилюся і візьму вас на плечі.

– Ні, Миколо. Допоможи мені піднятися, а я, тримаючись тебе, поскачу на одній нозі, сяду в ківш, і ти повезеш мене екскаватором.

Вони вчинили саме так, але перед тим, ніж рушити, Джіка Мігок сказав:

– Зупиниш, Миколо, перед бабчиною хатою і принесиш мені паспорт із піджака, може, потрібен буде в диспансері. Піджак на спинці стільця.

«Бабка» Анна злякалася, коли почула, що трапилося з Мігоком, і вибігла побачити його.

– Бідна моя голівка! – забідкалася вона. – Що сталося, чоловіче добрий?

– Та нічого, здер трохи шкіру... – відповів він, щоб заспокоїти «бабку».

– Ну, тоді йдіть до диспансеру – у нас хороший та людяний доктор, і повертайтеся обідати, где на вас смачний борщ.

У диспансері знайшли лиш Євстахія, котрий сказав їм, що лікар пішов відвідати хворого і скоро повернеться.

– Ідіть, прошу вас, та покличте, бо в нас дуже спішна ситуація, – сказав йому Іванишин і допоміг Мігокові поскакати на одній нозі до консультаційної канапи.

Але доки Євстахій рушив із кабінету, до кімнати увійшов лейтенант Ремус Мушат.

– Добрий день, – сказав він, здивовано роздивляючись довкола. – Доктора нема?

– Я саме збирався йти покликати пана доктора, – сказав Євстахій і подивився на Джіку Мігока, простягнутого на консультаційній канапі.

– Тоді рушай! Швидко! – посміхнувся Мушат і звернувся до хворого, а головню до Миколи Іванишина: – А що таке?

– Я, мабуть, переламав ногу, – тихо відповів Мігок.

– Мій колега упав гомілкою на гусеницю екскаватора й поранив ногу, – додав Іванишин.

– Прийде доктор, і все буде гаразд, – сказав офіцер без жодного співчуття, наче йшлося про щось зовсім незначне.

Пройшло не більше п'яти хвилин, і лікар прибув. Спершу побачив Ремуса Мушата.

– Привіт! – сказав Віктор Дорін, потиснув йому руку на ходу, попрямував до Мігока, але одночасно додав: – Пробач, будемо говорити після того, як проконсультую цього чоловіка.

Малюнок Василя СОКОЛЮКА

– Нема в мене нічого особливого, – сказав Мушат. – Я зайшов тільки сказати, що через годину їду в Тульчу і, може, хочеш, щоб я купив тобі щось у місті.

– Підожди ще трохи, якщо їдеш тільки через годину, – сказав Віктор дуже незадоволений виглядом Мігокової ноги, а далі звернувся до пацієнта: – Я

спершу зроблю вам ін'єкцію, щоб заспокоїти біль, потім промию перекисом водню, після того ще інший укол, щоб запобігти титанію.

– А кістка переломлена, пане доктор? – поцікавився Джіка Мігок.

– Ще не знаю. Може, перелом, а, може, й ні... Побачимо після того, як зроблю те, про що я вам говорив. Але відкритого перелому не видно, а внутрішній тільки радіографія може точно показати.

Лікар був дуже зосереджений над своєю роботою, рухався швидко і, здавалося, ніщо інше не цікавило його. Миколу Іванишина він навіть не помітив. Закінчивши обробку пораненої ноги, Віктор гукнув:

– Євстахію! Де ти?

– Я тут, пане доктор, – відповів той з хоромів.

– Іди на наш склад, тобто в комору, там на полиці лежать сувої бинтів і невеликі дерев'яні планки. Принеси мені те, – а далі звернувся до пораненого: – На жаль, у вас, здається, перелом кістки... Мабуть, лиш великої гомілкової. Це буде видно вже на радіографії. Тепер ми прибинтуємо ці дощечки до вашої ноги, приведемо можливий перелом у нерухомий стан, і ви поїдете до лікарні в Тульчу. Там зроблять вам усе необхідне.

Потім Віктор звернувся до Ремуса Мушата:

– Генерале, знайдеться на вашій шлюпці вільне місце, щоб повезти цього товариша до Тульчі.

– Певне, що є вільні місця, бо їду лише я, – відповів лейтенант. – Можу взяти його.

– То й добре, бо доки викличу з Тульчі шлюпку швидкої допомоги, яка навіть може бути кудись відправлена або стоїть на ремонті, як не раз буває, мине надто багато часу. А я піду зараз на пошту і потелефоную в Тульчу, щоб машина швидкої допомоги чекала вас на набережній. І коли вже зайшлося про телефон, прошу тебе, зайди в їхнє управління й поцікався, коли мають гадку завести телефон і в наш диспансер, бо просьбу написав ще лікар, котрий був у Сфинту Георгіє переді мною.

– Попробую. Не знаю, скільки часу пробуду я в нашому командуванні. Здається, мене переведуть звідси, тому й покликали...

– Ти що? Справді?

– Так шепнув мені хтось...

– Жаль. Хоч для тебе, може бути краще... – щиро жалів Віктор.

– Здається, мова йде про полк у Ясській області, деє у Васлуйському районі. Не знаю, побачу. А крім того, ще не знати, чи така чутка правдива...

Тільки тоді подивився Віктор більш уважно на чоловіка, який стояв осторонь, щоб не заважати, і витріщився, недовіряючи своїм очам:

– Товаришу Іванишин! Ви тут?!

(Далі буде)

Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики

(Продовження з 19 с.)

Своїми діями-муками, подібними у принципі до «мук» поетів, є Веригин процес оформлення остаточної «редакції» пісні-хроніки: «Я шос думаю, та май так, та май так, та й складаю. Я писаті ні умію, бо я в школу не ходила, але я так из голови складаю співанки. Май кажу так, май так, та й думаю та й собі складаю одно до одного. А шо не любиици, я то май лишею, май кладу дуге» (будучи неграмотною, вона не має можливості наводити правки, як письменники, на робочих аркушах – *І. Р.*). «А голос, но, ікий можу. Аби не забуті, то май співаю трішкі, а отак май складаю, може, ні добре» (= додаткові правки – *І. Р.*),

Палагія Верига з Палтінул

«а отак ше май так, бо то так ні годна за оден раз та лиш одну співанку» (скласти, як талановиті поети, експромтом – *І. Р.*). «Коли я дес май из коровами хожу, ік собі сама, або увечері ік шию, преду або плету, тогди тихо, усі сп'ють, а я собі співаю».

У пісенному репертуарі Палагії Вериги, крім різних пісень та пісень про Першу і Другу світові війни, переважають пісні-хроніки, створені нею про односельчан, наприклад, про смерть Юрія Фиркала та Міці Фиркал із Палтінул, про невеселу долю Михайла Маковія-Ковальчука, Іони та Георгія Маковія та Іллю Лоба й інших.

(Далі буде)

Володимир АНТОФІЙЧУК

ГІРЧИЧНЕ ЗЕРНЯ

Оповіді про основи християнського віровчення

(Продовження з № 334)

ПРИТЧІ ІСУСОВІ

Митар і фарисей

Викриваючи тих, що поводитися гордовито, занадто самовпевнено і зневажливо дивилися на інших, Ісус Христос розповів притчу.

Два чоловіки прийшли до храму на молитву. Перший із них був митарем, тобто збирачем податків. За тодішнім законом, такі чиновники уповноважувалися державою брати з населення стільки податків, скільки вони вважали за потрібне. Зрозуміло, що своєю поведінкою митарі не заслуговували на повагу, їх люто ненавиділи. Другий чоловік був фарисеєм. Він належав до партії, яка управляла державою і строго дотримувалася Закону Божого, керуючись загальноприйнятими чеснотами.

Але обидва чоловіки були грішниками, хоча фарисей таким себе не вважав. Звернімо увагу на те, як вони молилися.

Фарисей гордо став посеред храму, обравши відповідне для свого сану найпочесніше місце, і, здійнявши руки для молитви, промовив: «Боже, дякую тобі, що я не такий, як інші люди – грабіжники, неправедні, перелюбці, або як оце митар. Пощу двічі на тиждень, з усіх моїх прибутків даю десятину». А митар, несміливо став біля порога, від сорому

низько опустил очі та, каючись, бив себе в груди, проказуючи: «Боже, змилуйся наді мною грішним!»

Бог прийняв щирі й покірні молитви митаря. А на фарисеєву молитву він не звернув уваги, бо вона демонструвала гордість, хвалькуватість і неповагу до інших людей.

Нам, християнам, завжди треба мати на увазі таку чесноту, як смирення, що вимагає поваги до іншого, вміння помічати власні недоліки, щирого каяття і прагнення до самовдосконалення.

Притча про митаря і фарисея засвідчує, що й грішник, який не мав особистої праведності, може бути визнаний праведним перед Богом завдяки дії віри та покаєння.

Про таланти

Частимичуємовислів: «Закопати талант у землю», тобто занедбати, не розвинути, не застосувати свої природні здібності, знехтувати тим, чим людину обдарував Господь Бог. Походить цей афоризм із притчі Ісуса Христа, в якій застережено від лінощів і недбалості людини, невміння розпорядитися своїм хистом.

Кожна людина від народження наділена певними здібностями. Притча Ісуса Христа порівнює їх з талантами, які один багатий господар вручив своїм слугам, сподіваючись, що поверне позичене з удвічі більшим прибутком. Господар, відповідно до здібностей кожного, першому слугі дав п'ять талантів, другому – два, а третьому – лише один. Через якийсь час перший і другий слуги виконали завдання господаря, а третій не захотів працювати і закопав свій талант у землю.

По довгій часі господар повернувся і похвалив двох слуг. Третій слуга, принісши один талант, сказав: «Я знав тебе, пане, що тверда ти людина, – ти жнеш, де не сів, і збираєш, де не розсипав. І я побоявся – пішов і талант свій сховав у землю. Ото маєш своє». Розгнівався господар і відповів йому: «Лукавий слуго і лінивий! Ти знав, що я пожинаю, де не сів, і визбирую, де я не розсипав. Тож треба було тобі віддати мої гроші торговцям, і я, повернувшись, забрав би своє з відсотками. Візьміть, отже, талант від нього й дайте тому, хто має їх десять. Бо кожному, хто має, додасться, і він матиме над міру; а в того, хто не має, заберуть і те, що має. А нікчемного слугу

Юліус Карольсфельд. Притча про митаря і фарисея. 1860

ХРИСТИЯНСЬКІ ЧИТАННЯ

того викиньте в темряву кромішню. Там буде плач і скрегіт зубів» (Матей, 25: 26 – 30).

Притча про таланти має відповідне тлумачення: кожен, залежно від своїх можливостей, отримує від Господа різні дари. Як людина ними скористається, так вона і звітуватиме про це перед своїм Творцем, а отже, й отримає відповідну плату.

СМЕРТЬ ОСТАННЬОГО ПРОРОКА

*Хочу, щоб ти мені дав зараз же на полумиску
голову Іоана Хрестителя.
Марко, 6: 25*

Останнім пророком і першим мучеником Церква називає Іоана Хрестителя (Іоана Предтечу). І справді, він ніби стояв на межі двох епох. З одного боку, він виконав пророче служіння, сповіщаючи людям про прихід Месії, а з іншого, – постраждав за Божу правду, за служіння Ісусові Христу. Іоана спіткала мученицька смерть, внаслідок якої раптово обірвалися його пристрасні проповіді, спрямовані проти грішників.

Невдовзі після хрещення Господнього Іоана Хрестителя ув'язнив галилейський цар Ірод Антипа з намови Іродіади, своєї дружини. Коли вона була ще жінкою Іродового брата Филипа, Іоан казав цареві: «Не гоже тобі одружуватися з жінкою брата свого». За ці слова Іродіада хотіла вбити пророка, але Ірод не дозволяв, бо боявся праведності й святості свого в'язня. Інколи цар із задоволенням слухав Іоана Хрестителя і багато чого робив за його підказкою.

Якось Ірод улаштував пишний бенкет з нагоди свого дня народження. Іродіади не було серед численних гостей, бо тодішній звичай забороняв жінкам приходити на такі гульбища, тому вона залишилася вдома.

У розпал бенкетування до зали увійшла Саломея, дочка Іродіади, а падчерка Ірода. Вона так гарно танцювала, що Ірод пообіцяв їй подарувати будь-що, що вона захоче, навіть половину царства. Дівчина не знала, що їй попросити, тому вона побігла порадитися з мамою.

– Що просити? – запитала Саломея.

– Проси голову Іоана Хрестителя, – відповіла Іродіада.

Тоді Саломея пішла до царя Ірода і промовила:

– Хочу, щоб ти мені дав зараз же на полумиску голову Іоана Хрестителя.

Засмутився цар, але перед гостями не хотів порушувати даного слова. Відправив він свого зброєносця за головою Іоана. Пішов той у в'язницю, відсік голову й віддав на полумиску Саломеї, а та віднесла матері своїй.

Учні Іоана Хрестителя дуже засмутилися, дізнавшись про смерть свого вчителя. З дозволу Ірода вони поховали тіло свого улюбленого наставника. Відтак вирішили піти до Ісуса Христа, щоб сповістити йому сумну новину про смерть пророка. Ісус знав про все наперед, але його втішило те, що учні з такою любов'ю говорили про Іоана Хрестителя, його предтечу (попередника), який прийшов у світ, щоби сповістити людям про пришествя Месії.

Іоан Хреститель загинув так, як жив, залишившись прикладом ревного і мужнього служіння Божим істинам, зразком найвищої святості й чистоти. І Церква Христова з великою любов'ю ставить до святого Іоана Хрестителя як пророка, предтечі й мученика, будуючи храми на його честь, прославляючи його у своїх богослужіннях і молитвах. День його мученицької смерті згадується 29 серпня (11 вересня) і називається днем Усікновення голови Іоана

Предтечі. Цього дня християни дотримуються суворого посту.

За переказами, Іродіада кілька днів глумилася над мертвим пророком: проколювала його язик голкою, а голову в глиняному горщику поховала на звалищі. Але кара Божя не оминула кривдників Іоана Хрестителя ще за їхнього земного життя. Саломея, переходячи взимку ріку Сикоріс, провалилася під лід. Крига стиснула її так, що тіло занурилось у воду, а голова у безсилій нерухомості застигла над поверхнею. Зрештою гострий лід перерізав їй шию. Труп Саломеї не знайшли, а голову принесли Іродові та Іродіаді, як колись принесли їм голову святого Іоана Предтечі. У війні проти аравійського царя Арефи Ірод зазнав нищівної поразки, через що римський імператор кинув його разом з Іродіадою до в'язниці.

(Далі буде)

Вечелліо Тіціан. Саломея з головою
Іоана Хрестителя. 1515 р.

Україна моя у вогні

Україна моя у вогні,
у земному раю стріляють.
Розлетілись, мовчать солов'ї
темні ворони в небі кружляють.

Оточили наш дім щури,
гади сіли на наші землі.
Роз'їдають вишневі сади
чорно-жовті смугасті черви.

Україна кайдани рве,
кращі хлопці стають до зброї.
Лютим звірем душа реве,
не бояться вогню герої.

На порозі стоїть Орда,
сусід риє нам всім могилу
Ми покажем всю міць і силу,
ми покажем, що Русь жива!

Розлилася в крові війна.
Нам вітання прислав диктатор.
Ми на згарищі його зла
синьо-жовтий піднімем прапор!

Тепер наша прийшла весна,
Наша воля тепер настала.
Україна цвіте, жива.
Довго рідна на нас чекала.

Анастасія ДМИТРУК

